

GLAS RAVNICE

E K S K L U Z I V N O

Glasiloo Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini

Broj 22

Subotica, listopad 1992.

cijena 400 din./300 HRD

FRANKFURTSKI APEL

Međunarodno saslušanje svjedoka o etničkom čišćenju na području Hrvatske, Bosne i Hercegovine, Kosova, Sandžaka i Vojvodine.

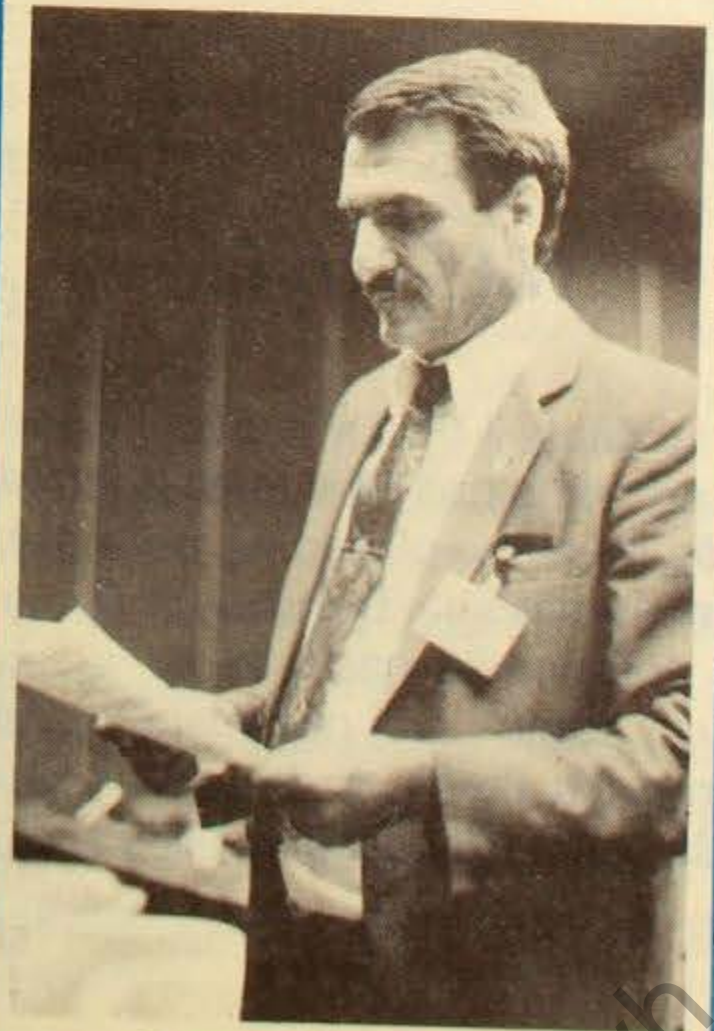
Društvo za ugrožene narode organiziralo je u Frankfurtu 20. i 21. rujna 1992. godine Međunarodno saslušanje svjedoka o etničkom čišćenju i ratnim zločinima na teritoriju Hrvatske, Bosne i Hercegovine, Kosova, Sandžaka i Vojvodine. Gremij su sačinjavali stručnjaci iz međunarodnog prava, ljudskih prava i psihoanalize. Bili su to uglednici poput dr. Alfred de Zayas, prof. Roman Wieruszewskog, prof. Eibe Riedela, prof. Rudolf Grulich, dr. Milana Sterna, dr. Christine Kohl.

KESS U SUBOTICI

Od 12. listopada 1992. počela je službeno raditi promatračka komisija KESS - a u Subotici. Delegacija DSHV u sastavu Petar Skenderović, tajnik DSHV i predsjednik kluba odbornika u SO Subotice, mr. Ivan Poljaković, poslanik u Skupštini Vojvodine i mr. Julije Skenderović, član predsjedništva DSHV posjetila je gospodu Ingemar Börjessona i Roberta L. Normana, članove posebne misije KESS - a za Vojvodinu.

Cilj posjete bila je želja za dobrodošlicom i ugodnim boravkom u Subotici, kao i pitanje buduće suradnje i načina informiranja.

IZBORA ĆE BITI

Petar Skenderović

U ovom broju:
POLITIČKI PROGRAM DSHV

KORAK DO PAKLA

* Srbija - jedinstveni primjer u povijesti

* Protivnik je u mat poziciji, igra se bliži kraju

* Prijevremeni izbori - posljednja šansa

Jutra su već svježija. Sunce je zubato i sve slabije grije. Hladno je i oko srca, srca beskućnika, stradalnika, srca ratnika. Hladno je i u sobama onih koji sve strahote balkanskog divljaštva gledaju na malim ekranima. Sve je više zabrinutih lica i u "republici koja nije u ratu". Zima je na pragu i neumitno stiže - stiže i u Srbiju. Po Miloševiću Srbija nije u ratu, nema teritorijalnih pretenzija, ona je miroljubiva zemlja u kojoj prava manjina prevazilaze europske i svjetske standarde, kako je to lijepo rekao gospodin Lučić, pokrajinski sekretar za informiranje. I baš eto zato, čudno je i neshvatljivo što je cio svijet okrenuo leđa Srbiji, i ne samo leđa okrenuo, već se na tu jadnu malu zemlju i okomio.

NAŠ GLAS

Dragi čitatelji Glasa ravnice, širite i rasprostirajte naš Glas jer to je jedino naše hrvatsko glasilo na vojvodanjskim prostorima. Dobijanjem ne autonomije nadamo se da će Hrvati dobiti i svoj nezavisni tjednik "Hrvatsku riječ", a do tada čitajte naše stranačko glasilo, Glas ravnice.

Jedinstven je primjer u povijesti da se jedna zemlja izopći iz obitelji svjetske zajednice i stavi u karantenu kao što je to učinjeno pod kraj 20. stoljeća sa Srbijom i Crnom Gorom. Prvi put u povijesti čovječanstva svi kontinenti, sve rase, sve vjere, sve zemlje svijeta, s izuzetkom nekoliko „Bantu zemalja,,,,, svi nekadašnji prijatelji i neprijatelji složili su se oko jednog: Srbiju treba kazniti.

Mnoge vlade padaju ako inflacija prijede 5% ili za još manje sitnice. Srpska vlada je dovela srpski narod i sve građane Srbije na rub propasti, na rub egzistencije, na rub života, a o časti da i ne govorimo ona je već izgubljena. I pitam se što još treba, ili što se još može desiti, pa da vlada Slobodana Miloševića da ostavku? Ne, više to nije borba za vlast, to je borba za goli život. Milošević bi i predao vlast, da se ne boji onoga što bi slijedilo nakon njegovog pada. On nema kamo pobjeći jer nitko ga neće primiti, nitko mu neće dati utočište. To je svojevremeno znao i Hitler i zato je išao do kraja, do samoubojstva, jer i taj put je lakši nego živjeti cio život prezren i osuđen od svih. I tako boreći se za svoj vlastiti život, on nas sve povlači u dubinu tmine, na dno života. Da bi on vladao i dalje upotrijebit će sve umijeće i svu silu kao što je to i do sada činio, po cijenu tisuće života svog vlastitog

roda. Prijevremeni izbori bila bi slamka spasa za njega, odlazak sa scene na miran način, te kasnije eventualno izručenje međunarodnom sudu. Međutim, očito je da se sve čini kako bi se izbjegli prijevremeni izbori (farsa sa referendumom), a izbjegavanje prijevremenih izbora znači i gubitak nade u tihi prevrat. Ukoliko ne dođe do valjanih izbora u Srbiji, i to ubrzo, ostaje nam još samo korak do pakla.

U svakom slučaju igra se privodi kraju, protivnik je u mat poziciji, jedino je u stanju još produžiti igru za dva, tri poteza, a dotle tko zna, mnogi će još umrijeti od gladi i zime. A proljeće se čini još tako daleko, no nadajmo se da ćemo dočekati i to. Proljeće u Srbiji. A vjesnik toga proljeća demokracije na ovim prostorima možda je instaliranje Komisije KESS-a upravo u Subotici ovih dana.

KRIVA TEHNIKA

Uredništvo Glasa Ravnice se ispričava čitateljima zbog kašnjenja u izlasku ovog broja. Kašnjenje je prouzrokovano tehničkim problemima, koji su u međuvremenu otklonjeni, te se nadamo da će sljedeći broj izaći na vrijeme, 15. u mjesecu.

Piše predsjednik, mr. Bela Tonković

JUGOSLAVIJA PRED ŠALTEROM

"Pametni", "Nacionalni" i "anacionalni" lideri - U Subotici od 5.10.1992. promatračka ekipa KESS-a - Otvara se novi Nürnberg

Na osnovi političke volje građana Hrvatske, Bosne i Hercegovine i Slovenije, njihovim međunarodnim priznanjem i primanjem u Ujedinjene narode svijet je praktično priznao pravo na samoodređenje naroda. SFRJ se prema tome raspala i konstituiranje novih država je realizacija prava naroda na samoodređenje, a ne secesija (otcjepljenje). Prema tome rat u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini je agresija na te dvije međunarodno priznate države s ciljem stvaranja "države u kojoj će živjeti svi Srbi". Isključenjem više ne postojeće SFRJ iz UN odbačena je teza o kontinuitetu SFRJ tj. SRJ. Nova država ili nove države, koje će se konstituirati na područjima republika Srbije i Crne Gore, kao bivših republika SFRJ, ipak će morati "stati u red pred šalter svijeta" i zatražiti prijem u međunarodnu zajednicu. Da bi to postigli moraju prije svega prestati s agresijom i ispuniti kriterije tzv. Badinterove komisije. EZ će između ostalog i u praksi potpuno poštivati ljudska i građanska prava stanovništva i kolektivna prava nacionalnih zajednica. Zbog agresije i zbog teških kršenja ljudskih i građanskih prava i prava nacionalnih zajednica, tj. terora i nad nama Hrvatima s ciljem etničkog čišćenja Srijema i Bačke. Najnovije je etničko čišćenje u sudstvu. Republike Srbija i Crna Gora su stavljene pod embargo, pod sve strožu međunarodnu izolaciju. Zbog ogromnog priliva izbjeglica i nadolazeće zime prijete nam smrzavanje, glad i teški socijalni neredi. Sada već svi to uviđaju, a "pametni" za to paušalno optužuju "političare", "lidere" i "nacionalne partije". To je providan politikantski pokušaj da se u predizborno vrijeme ušćari pokoji poen kod

birača koje su upravo ti "pametni", "anacionalni" i "nadstranački" uvalili u ovu bijedu svojim izravnim podržavanjem agresije, pa i aktivnim sudjelovanjem u njoj ili kukavičkom šutnjom. DSHV se od prvog nagovještaja pripreme agresije javno i jednoznačno izjasnio protiv nje, podupirao mirotvorne akcije, upornim radom na unutrašnjem i međunarodnom političkom polju doprinosa mirnom rješenju krize i usprkos svih kampanja, osuda, pa i zahtjeva za zabranom DSHV od strane "pametnih", "anacionalnih" i "vanstranačkih". Nakon Londonске konferencije o bivšoj Jugoslaviji intenzivno se radi na mirnom razrješenju krize. Delegacija DSHV sudjelovala je u radu Radne grupe za pitanja nacionalnih i etničkih zajednica i nacionalnih manjina Konferencije o bivšoj Jugoslaviji u Ženevi, a predsjedništvo Radne grupe došlo je i u Suboticu s viješću da je upozorilo saveznu vladu na teror nad Hrvatima i upozorilo je da je neprihvatljiva njezina pasivnost prema tom teškom problemu. Paralelno s radom radnih grupa Konferencije radi se i na drugim razinama. Naš zahtjev, što smo ga predložili Mirovnoj konferenciji u Bruxellesu 5.2.1992. da u Vojvodinu dođu promatrači koji će bdjeti nad poštivanjem ljudskih, građanskih i kolektivnih prava ostvaren je: u Subotici je od 5.10.1992. stacionirana jedna promatračka ekipa KESS-a. Neka nam se javi svaka povreda navedenih prava, sada možemo učiniti više nego do sada. Posjetila nas je i delegacija Federalističke unije narodnih zajednica Europe (FUEV), koja je na razini Europskog vijeća i koja prati naš rad od samog početka. Ona nam je ponudila učlanjenje u nju, što nam osigurava zaštitu na

europskoj razini. U međuvremenu su dr. Franjo Tuđman i Dobrica Ćosić potpisali u Ženevi sporazum u kojemu se između ostalog, potvrđuje nepovredivost postojećih granica, određuje napuštanje Prevlake od strane jugoslavenske armije do 20.10.1992., uspostavlja međudržavni odbor koji će raditi na normalizaciji odnosa između Republike Hrvatske i SR Jugoslavije, izjavljuje spremnost za ostvarivanjem pravednog i mirnog rješenja sadašnje krize u Bosni i Hercegovini, osuđuje etničko čišćenje i prihvata međunarodna kontrola zrakoplovnih luka. Za nas su od posebnog značenja odredbe točke 2.: "Srpsko i hrvatsko stanovništvo, koje je ranije nastanjivalo područje Republike Hrvatske i SR Jugoslavije treba imati jednaka prava da se mirno vrati svojim starim domovima. Postignut je sporazum o odlučnoj akciji radi povratka raseljenih osoba njihovim kućama i omogućavanje dobrovoljnog i humanog ponovnog naseljavanja osoba koje to žele između dviju država". Ovim odredbama se nipošto ne namjerava obaviti zamjena stanovništva, kako to neki žele prikazati, već miran povratak izbjeglica i prognanika, dakle svima koji nisu okrvavili svoje ruke, te se otvara mogućnost povratka osoblja bivših saveznih institucija u svoje matične države. A za one koji su okrvavili svoje ruke, direktno ili indirektno, ili na bilo koji drugi način prekršili Ženevsku konvenciju Ujedinjeni narodi su formirali istražnu komisiju kao što je bila formirana za naciste 1943. Kao što je onda slijedio proces u Nürnbergu, tako će i sada biti. Natječaj za novi Nürnberg se otvara!

Izbori (?)

DSHV ZA OKRUGLIM STOLOM

Delegacija DSHV sudjelovala je 10.10.1992. na okruglom stolu o saveznom izbornom zakonu koji je sazvaio savezni premier gosp. Panić. Na okruglom stolu su sudjelovali i gosp. Dobrica Ćosić, predstavnici valade Republike Srbije i Crne Gore i predstavnici gotovo svih parlamentarnih stranaka.

Svi sudionici su se složili da se najhitnije moraju raspisati-prijevremeni izbori za Vijeće građana Savezne skupštine i skupštine Republike Srbije i Crne Gore. Izbori trebaju biti po proporcionalnom sistemu. Velike su se razlike pojavile oko pitanja broja izbornih jedinica: od 1 do 20. Svi predstavnici opozicionih stranaka tražili su i uspostavljanje višestranačkih nadzornih komisija za informativna sredstva koja se na bilo kojinačin subvencioniraju iz bilo kojeg oblika državnog budžeta. Delegacija DSHV je zatražila da se pitanje zastu-

pljenosti nacionalnih zajednica u skupštinama mora riješiti odredbama izbornog zakona. U izbornom zakonu:

1. taksativno se moraju nabrojati nacionalne zajednice,
2. broj zastupnika se utvrđuje proporcionalno udjelu u broju stanovnika, a svaka nacionalna zajednica mora imati najmanje jednog poslanika,

3. za nacionalne zajednice utvrđuju se posebne izborne jedinice.

Osim toga je delegacija DSHV zahtijevala da se pravo glasa priznasamo onima koji su državljani republike u kojoj žele glasati, odnosno državljani SRJ ako žele sudjelovati u izborima za Saveznuskupštinu. Zahtjevi DSHV su u potpunom skladu s praksom razvijeni demokracija Europe.

Pred izbore u Srbiji:

PARAMILICIJE SUBOTIČKIH ČETNIKA

Da li zbog predstojećih izbora, ili zato da bi subotičku javnost „podsjetili„ na sebe i na svoje djelovanje, tek, članovi Šešeljeve SRS nedavno su održali konferenciju za tisak.

Iz široke lepeze „umotvorina„ ove stranke, ovog se puta izdvojila namjera da formiraju paramiliciju, koju bi, razumje se, sačinjavali odabrani četnici, a njihov cilj bio bi razračunavanje sa „nepoćudnima„: Hrvatima i Mađarima, napose gradonačelnikom Subotice Kasza Jozsefom, te dopredsjednikom grada Stankom Kujundžić.

Uz to, nedavno osnovana Mladež DSHV proglašena je ustaškom mladeži, pa će, prema tome povući i odgovarajuće konzekvence (prijetje četnici).

Sve bi ovo, u najmanju ruku, bilo smiješno i dozlaboga hvalisavo, da se ne zna da ova stranka ne služi kao izmećar vladajućem srbijanskom režimu, te da se njene prijetnje vrlo brzo i ne ostvare. I da ne zaboravimo: počeo se sastavljati i spisak nepodobnih novinara. Goran Rotim, dopisnik HTV, proglašen je personom non grata, kojoj će ova dična stranka zabraniti povratak u Suboticu.

V.K.

Održan kratak tečaj
novinarstva:

MLADI NOVINARI

U organizaciji Mladeži DSHV i redakcije "Glas ravnice", u prvoj polovici listopada održan je kratak tečaj novinarstva za deset polaznika. Tečaj je vodio iskusni novinar g. Miroslav Radnić i u toku deset susreta upoznao mlade polaznike sa osnovama ovog atraktivnog i dinamičnog poziva.

Televizija, radio, dnevni i ostali tisak, mediji su o kojima su osnovna znanja stekli polaznici i kroz puno praktičnih primjera uspješno završili tečaj.

DELEGACIJA DSHV - a U ŽENEVI

Delegacija DSHV u sastavu Bela Tonković i Ivan Poljaković sudjelovala je u radu Radne grupe za pitanja nacionalnih manjina Konferencije o bivšoj Jugoslaviji 16. i 17.9.1992. u palači Ujedinjenih naroda u Ženevi. U radu Radne grupe, sudjelovali su i gg. Culamani i Cutiuho kao i delegacija DZVM, SDA - Sandžak, Albanci s Kosova, iz Makedonije i Crne Gore. Pozivu za sudjelovanje u radu Radne grupe nisu se odazvale vlade SR Jugoslavije, te Republika Srbije i Crne Gore.

Na temelju dokumenata o ljudskim, građanskim i kolektivnim pravima UN, KESS, posebno Kopenhaškog dokumenta, te poglavlja 2 Izvještaja KESS - a o poštivanju, odnosno nepoštivanju tih prava i u okvirima Prijedloga za Mirovnu konferenciju lorda Carringtona i Vance - ovog plana Radna grupa je tražila puteve za zaustavljanje nasilja, spriječavanje etničkog čišćenja i nasilnog preseljavanja, te osiguravanja povratka izbjeglica svojim kućama. Budući da delegacije vlada nisu došle u Ženevu, nije se moglo raditi na uspostavljanju dijaloga između nacionalnih zajednica i vlada. To nikoga ne treba da iznenadi jer se vlada Republike Srbije još od 30.5.1992. uporno oglašuje o naše pozive za uspostavu dijaloga.

OSNOVNI PROGRAM DEMOKRATSKOG SAVEZA HRVATA U VOJVODINI

POLITIČKI PROGRAM

1. DEMOKRATSKI SAVEZ HRVATA U VOJVODINI (DSHV) je politička organizacija čiji je cilj ostvarivanje zajedničkih interesa slobodno i dobrovoljno udruženih građana putem političke i drugih aktivnosti u vezi s oblikovanjem, izražavanjem i zastupanjem ciljeva i interesa definiranih u ovom programu i drugim dokumentima i odlukama koje su pravosnažno donijeli Statutom ovlašteni organi DSHV: Skupština, Vijeće i Predsjedništvo. DSHV vodi posebnu brigu o ostvarivanju prava i sloboda hrvatskog naroda u Vojvodini, Republici Srbiji i Jugoslaviji.

NAČELA

2. Načela djelovanja DSHV su načela deklaracija koje su temelj moderne europske civilizacije: Magna carta libertatum, Deklaracija o nezavisnosti SAD, Deklaracija prava čovjeka i građanina (1789.), enciklika Rerum novarum, Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima OUN (1948.), Završni dokument Konferencije o europskoj sigurnosti i suradnji (Helsinki 1975.), Zaključni dokument Bečke konferencije (1989.), Kopenhaške konferencije i Pariške povelje za novu Europu (1990.).

ČOVJEK

3. U središtu pažnje i djelovanja DSHV nalazi se čovjek kao neponovljiva osoba.

4. Čovjek je biće vrhunskog dostojanstva. Njegovo dostojan-

stvo ne ovisi o uspjehu u životu, niti o sudu drugih ljudi.

5. Čovjek je slobodan. Slobodu čovjeka ograničava sloboda drugog čovjeka. Sloboda uključuje pravo i dužnost. Čovjek je nosilac prava i osnovnih sloboda što mu nitko ne može oduzeti. Ta prava su: pravo na život i osobnu sigurnost, dostojanstvo, slobodu mišljenja, savjesti, vjeroispovijesti i svjetonazora, pravo na slobodno izražavanje vjerske i nacionalne pripadnosti na slobodu i sigurnost javnog vjerskog, kulturnog i političkog nastupanja, okupljanja i organiziranja, slobodu kretanja i nastanjivanja, pravo na nepovredivost kućnog praga kao i sva druga prava islobode definirane u gore navedenim dokumentima. Tko za sebe zahtijeva prava i slobode, isto mora priznati svakom čovjeku.

6. Čovjek je moralno biće, što znači da je slobodan u odlučivanju i odgovoran za odluke i djela pred vlastitom savješću, pred društvom i pred Bogom.

OBITELJ

7. Čovjek je stvoren kao društveno biće. Izvan suživota s drugima čovjek zakrčlja.

8. Osnovna jezgra ljudskoga društva je obitelj. Obitelj zasniva ju muškarac i žena. Oni su u svemu ravnopravni. Obitelj je gnijezdo u kojemu se čovjek rađa i razvija tjelesno i duhovno, u njoj čovjek prvo uči ostvarivati svoje slobode i prava i poštivati slobode i prava drugih. U obitelji čovjek prvo uči ispunjavati svoje

dužnosti. Najbolja osnova za odnose s drugim ljudima je bratska ljubav.

9. Obitelj mora biti slobodna od zahvata političkih ideologija. Obitelj mora imati podršku cijeloga društva, prije svega stvaranjem povoljne društvene klime u kojoj će osjećati da im se roditelji i društvo raduju. Društvo mora poštivati roditelje. Odgovorno roditeljsko mora dobiti visoko društveno priznanje i djelotvornu društvenu podršku.

DRUŠTVO

10. Da bi se slobodno i što potpunije mogao razvijati, čovjek mora naučiti živjeti u zajednici s drugim ljudima. Društvo je mnogostruki splet odnosa, interesa i međusobnih ovisnosti pojedinaca i skupina ljudi.

11. Temelj društva je solidarnost. Solidarnost znači zalaganje jednog čovjeka za drugoga i za zajednicu kao i brigu zajednice o pojedincu, poštivajući njegovu slobodu. Solidarnost povezuje ljude međusobno i ona je izraz ljudske naravi. DSHV se zalaže za uzajamnu odgovornost pojedinaca kao i pojedinca i društva, što je podjednako daleko od apsolutnog individualizma kao i od kolektivizma.

12. Ekvivalent solidarnosti je subsidijaritet. Subsidijaritet znači da organizacija, društvo i država prepuštaju svaku inicijativu i sve funkcije pojedincu ili nižim instancama kojegod oni mogu djelotvorno obavljati, a u nadležnost nadređenih instanci, pa i nadlež-

avnih, prenose se samo one funkcije koje niže instance ne mogu djelotvorno obavljati.

13. Među članovima društva mora vladati pravednost. Osnova pravednosti je jednakost svih ljudi u dostojanstvu, slobodi i pravima, bez obzira na funkciju u društvu, moć ili doprinos društvu. Pravednost počiva na principu univerzalnosti prava i znači isto pravo za svakoga čovjeka. Pravo je zaštita pred samovoljom i zloupotrebom. Pravo omogućava slobodu i slabijem.

14. Demokracija je stalno se razvijajući politički i društveni poredak koji osigurava sudjelovanje i suodlučivanje građana u javnom životu i upravi i osigurava slobodu građana raspodjelom i kontrolom moći. Takav poredak se može ostvariti samo ako građanin u njemu može naći sebe i ostvarenje svojih interesa i ako je spreman da se aktivno, odgovorno i požrtvovno založi za njega.

15. DSHV se zalaže za ostvarenje pluralističkoga društva u kojemu se slobodno i na demokratski način različita mišljenja, svjetonazori i interesi zalažu za utjecaj u društvu i na državu. Za djelotvorno ostvarenje takvoga utjecaja moraju se donositi odluke za koje je odgovorna većina koja ih donosi. U odlučivanju većina ne smije zapostaviti pravo manjine, a manjina mora prihvatiti odluku većine.

16. DSHV priznaje samostalnost i samostojnost Crkvama i vjerskim zajednicama. Priznajemo njihov u slobodu i poštujemo njihov doprinos općem dobru. One su na specifičan način suodgovorne za opće dobro.

17. DSHV smatra da se mora osigurati sloboda i nezavisnost masmedijima. Budući da je utjecaj masmedija vrlo velik, na djelatni-

cima u masmedijima leži i velika odgovornost. Posebnu odgovornost snose masmediji koji se dijelom ili potpuno finansiraju iz budžeta. Razvoj postojećih i uvođenje novih tehnologija za prijenos poruka ne smije biti monopol ni jednodruštvene niti državne strukture.

DRŽAVA

18. Država je izraz državotvorne volje građana. Prije uređenja države građanima se mora omogućiti način izraze volju o tome kakvu državu žele. Država koja nije izraz volje građana nema budućnosti i bit će stalno latentno krizno žarište. Država je u službi naroda a ne obrnuto.

19. Država mora poštivati osobna i građanska prava ljudi kao i prava nacionalnih zajednica, kako je to određeno dokumentima pod toč. 2 i ostalim dokumentima koje će međunarodna zajednica objaviti.

20. Putem slobodnih i demokratskih izbora narod na određeno vrijeme predaje vlast u ruke izabranih zastupnika. Demokratska država može funkcionirati samo ako se s jedne strane omogući slobodno i odgovorno djelovanje izabranog rukovodstva, a s druge strane unaprijed ograniči vrijeme trajanja mandata. Odgovorno rukovodstvo mora djelotvorno zaštititi i manjine, sprovesti nužne promjene i odgovorno se ponašati i prema budućim pokoljenjima.

21. Pravna država osigurava ostvarenje prava građana time što pravnim normama pravedno uređuje suživot građana, osigurava pouzdano i pravedno ostvarenje tih prava i ograničava vlastitu moć. U pravnoj državi i slabiji ostvaruju svoja prava, jer se pravda ne dijeli prema volji jačega, već na osnovi pravnih normi.

22. Pravna država i socijalna država se dopunjuju. Socijalna država je izraz kolektivne brige i sigurnost za pojedinca u osnovnim rizicima života, kao što su bolest, nezaposlenost i nemoć. Obavezno osiguranje protiv tih rizika je osnova uzajamne solidarnosti građana, a zadatak socijalne države je da pruža sigurnost i jača sistem socijalne zaštite.

23. Dužnost države je da unapređuje dobrobit svakog pojedinog građanina i cijelog društva. Zato država mora:

- štititi pravo građanina i štititi ga od zloupotrebe vlasti,
- održavati red koji je neophodan za ljudski suživot i unapređivati ga,
- omogućiti slobodnu inicijativu kao i razvoj društvenih snaga,
- potpomagati razvoj osobe i jačati spremnost za odgovoran angažman za opće dobro,
- štititi slabe, da osigura brigu pojedinca i društva za njih,
- štititi građane od unutrašnjih i vanjskih opasnosti,
- zastupati opravdane interese građana pred drugim državama,
- doprinijeti stvaranju čovjeka dostojnih životnih uvjeta u svijetu.
- Osnova moći demokratske države je mandat naroda. Autoritet države počiva na ispunjavanju njezinih zadataka.

24. Država treba biti organizirana na principu subsidiarnosti. Lokalna samouprava na razini općine treba imati široke ovlasti i vlastita izvorna financijska sredstva dovoljna za financiranje vlastitih funkcija.

25. Vojvodina je zbog svojih zemljopisnih, etničkih, povijesnih, kulturnih i gospodarskih specifičnosti zaokružena cjelina koja mora imati političku i teritorijalnu autonomiju. Autonomiju Vojvodine treba razraditi ustavotvorna skupština na osnovu rezultata referenduma građana Vojvodine. Građani Vojvodine se trebaju izjasniti i o obliku državnopolitičke veze s ostalim

elementima s kojima će stvoriti zajedničku državu.

26. DSHV priznaje ravnopravnost svih nacionalnih zajednica bez obzira na njihovu brojnost. Ne priznajemo podjelu na narod, narodnost i etničke skupine jer se time jednim priznaju veća prava nego drugima. Svaka nacionalna zajednica u Vojvodini je integralni dio svog matičnog naroda.

27. Proporcionalnom, a gdje je potrebno i širokogrudnijom zastupljenošću nacionalnih zajednica na svim razinama strukture vlasti uprave i pravosuđa pripadnici nacionalnih zajednica bi lakše prihvatili državu kao svoju i učvrstio bi se društveni mir.

28. DSHV priznaje svim nacionalnim zajednicama sve što traži za Hrvate.

29. Na teritoriju Vojvodine, Hrvatske, Bosne i Hercegovine i Mađarske jedan dio Hrvata sebe naziva i Bunjevcima i Šokcima, svjesni da su integralni dio hrvatskoga naroda. Smatramo da je svaki pokušaj negiranja jedinstva hrvatskoga naroda politička manipulacija sa zlonamjernim ciljevima.

HRVATSKI NAROD U REPUBLICI SRBIJI

30. Dio hrvatskog naroda koji živi u Vojvodini i na Kosovu autohtono su stanovništvo. Hrvati u Vojvodini, na Kosovu i u Republici Srbiji uopće integralni su dio hrvatskoga naroda u cjelini, punopravni i ravnopravni su građani, a korporativno čine hrvatsku nacionalnu zajednicu u Republici Srbiji.

31. Status hrvatske nacionalne zajednice mora se regulirati na ustavnoj razini u skladu s međunarodnim standardima.

32. DSHV smatra da demokratski odnosi uključuju sposobnost i spremnost priznavanja i prihvaćanja različitosti naroda i da to u demokratskom suživotu narode uzajamno obogaćuje. Osnova društvenog napretka je društveni mir koji se može postići jedino priznavanjem osnovnih ljudskih prava, prava građana i kolektivnih prava nacionalnih zajednica, te aktivnim poticanjem njihovog ostvarenja i razvitka.

33. Institucionalno rješenje pitanja prosvjete, znanosti i kulture Hrvata u Vojvodini i Republici Srbiji uopće mora imati svoje personalne i kolektivne aspekte. Zato smatramo da sezakonski mora osigurati i zaštititi oživljavanje i razvitak autohtone kulture Hrvata radi očuvanja nacionalnog bića Hrvata na teritoriju Republike Srbije i Crne Gore (SR Jugoslaviji). Takav zakon treba osigurati obnovu hrvatskih kulturnih institucija i stvaranje novih koji će strukturalno i funkcionalno biti usklađeni s nacio-kulturnim i sociokulturnim potrebama Hrvata na tim područjima.

34. Zakonom se trebaju uvesti obrazovne institucije (vrtići, osnovne i srednje škole, visokoškolske ustanove, znanstvene institucije na području jezika, književnosti, povijesti, etnologije, umjetnosti, kao i ustanove za masovno obrazovanje odraslih, čitaonice i kulturno prosvjetna društva...) koje suvažne za razvitak nacionalnog bića Hrvata.

35. Jedan od ključnih segmenata samobitnosti svakog naroda i nezaobilazan faktor njegovog postojanja jesu sredstva informiranja. Zato je potrebno na općinskoj, pokrajinskoj i republičkoj i saveznoj razini osigurati odgovarajuću

36. Radi ostvarenja nabrojanih ciljeva na ustavnoj razini treba

institucionalizirati kulturnu autonomiju Hrvata.

37. Radi kontrole ostvarivanja prava iz kulturne autonomije potrebno je na ustavnoj razini institucionalizirati Nacionalno vijeće Hrvata koje bi bilo snabdjevano svim kompetencijama personalno kadrovske, imovinsko pravne i financijske naravi, te odgovarajućom strukturom stručnih službi. Vijeću se treba dati pravo veta za sve slučajeve kada neka instanca donosi odluku koja nije u suglasnosti s pravima predviđenim kulturnom autonomijom Hrvata. Članove Nacionalnog vijeća biraju Hrvati na demokratskim izborima. Financiranje kulturne autonomije osigurava se iz budžetskih sredstava i drugih izvora u skladu sa zakonom.

38. Integralni dijelovi ovog programa su sve odluke programskog karaktera Vijeća i Predsjedništva DSHV.

ZAKLJUČAK

39. Iznijeti stavovi za sva navedena pitanja su naše opredjeljenje u budućem radu. Za ostvarenje naših ciljeva i nadalje ćemo se zalagati isključivo demokratskim sredstvima. 40. Osnovno načelo DSHV i u budućnosti je: Sve što za sebe tražimo, to i drugima priznajemo. Ovaj Osnovni program Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini sadrži dosadašnje odluke i programske odredbe Predsjedništva i Savjeta i rezultate rasprave prijedloga programa prije Skupštine 12.07.1992. Osnovni program Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini jednoglasno je usvojila Skupština DSHV 12.07.1992. u Subotici.

SUBOTICA, 12. srpnja 1992.

Ovo čitajte tek onda kada vam truh bude sit kruha, a lisnica dovoljno napunjena da ga i sutra možete kupiti:

USTA GLADNA - DUŠA PRAZNA

Agonija dinara - Povratak prvobitnoj zajednici - Mudžahedini krivi za sve

Ovih je dana jugo-dinar konačno postao „ono pravo“, jer su neki od poljodjelaca dobili (svoje) pare za suncokret i pohrlili na „Buvljak“, ne bi li se na vrijeme zaštitili od hiperinflacije nekom od stabilnih valuta. S druge strane, pak, lokalni preprodavci u svijetu priznatih i traženih deviza su strpljivo čekali svoj trenutak i, naravno, dočekali ga. Svi su znali da do ovog mora doći, da dinar u ovim uvjetima ne vrijedi (a kad je posljednjih desetak godina vrijedio?) ni „pišljiva boba“, i kupci i preprodavci. Agonija lokalne valute se nastavlja očekivanim tokom i njegovo spuštanje na tlo liči više na pad priučenog padobranca sa staklenim nogama, nego li na realan pad vrijednosti u odnosu na kurs zapadnih šuštavih papira.

I sve bi ovo bilo normalno (život na ovim prostorima nas je tomu naučio) da nije ogromnih nepoznanica prilikom uvjeta za dobijanje vlastita novca. O tome ne znaju prozboriti ni riječi čak ni oni koji su za to odgovorni, a kamo li čovjek kome financije (mahinacije s novcem) nisu struka. Njemu ostaje jedino da moli Boga i pri tom griješi dušu (istodobno ga i psujući) i čeka da se netko od lokalnih bogova (pardon: bosova) smiluje i udijeli mu vlastitu milostinju. Što se kurs DM neprestano penje, one koji novac „daju“, nije ni najmanje briga, jer oni su se na vrijeme obezbijedili (i sad se obezbjeđuju). Što čovjek u takovim uvjetima dnevno izgubi na stotine maraka, također ih nije briga, jer su i njima itekako potrebne da bi kupili svoje glasače i isplaćujući im, ne sa prevelikim zakašnjenjem plaće i mirovine, a time ujedno obezbijedili socijalni mir. Jer, u uvjetima OPČEG kaosa u njihovoj „avliji“, ni sami više nisu sigurni. Dok se ovako piskara i galami - dobro je, ali ne daj Bože šutnju!

ISPLATA NA KAŠIČICE

Dok su rijetki sretnici ugrabili svoje pare, većina ratara, ili svoj novac uopće nije vidjela (i pita se gdje je), ili su dobili upisani iznos na štedne knjižice, ili im se nude raznorazni uvjeti trampe prepoznatljivi iz udžbenika povijesti (nastavna jedinica: Prvobitna zajednica). Kada se, naravno strpljivo čekajući, uspiju kroz beskonačne redove dočepati šaltera tamo ih čeka još jedno neprijatno iznenađenje: naime iznos koji se može podići ograničen je na 5.000 dinara. Ima onih, a pod uvjetom da budu „pošteni“, koji bi cjelokupan iznos uspjeli podići za stotinjak dana, naravno pod uvjetom da odlaže i čekaju na šalterima pošte ili banke - i nedjeljom! Najlakše je onima koji pare uopće nisu ni dobili. Em mogu u miru računati (i izračunati) koliko su stvarne vrijednosti do sada izgubili, em se ne moraju maltretirati i ponižavati koristeći „vezu“, moljajući za viši iznos.

Ipak, naj-najlakše je onima koji se već godinama mogu služiti (krasti) tuđim parama, a da za to krivično ne odgovaraju kao najobičniji lopovi niskog stila. Njih štite njihovi zakoni (mijenjaju ih kad hoće i koliko puta hoće) i njihova vojska i policija (mijenjaju simbole, a time i „uvjerenja“, kad hoće i koliko puta hoće). Pa gdje mi to živimo?

I zar smo doista toliko slijepi i gluhi kada i dalje ostajemo buntovni na uvjeravanja da demokratski svijet griješi i nepravedan je spram nas. No, uvidjet će oni svoju grešku! Ali tada će već biti kasno, naravno ne za nas. Budimo i dalje lojalni „najdemokratskijem“, Ustavu na svijetu (pardon: cbety) i slijedimo svoga vođu (birajte: Miloševića ili Božovića - isti su), jer nas oni vode uskom stazicom ka „svetoj Istini“. Pri tom nemojte smetnuti s uma da ste trebali glasati da li želite ponovo glasati. O tome da

će jednom „raji“, dosaditi da glasaju za glasanje nemojte ni misliti, jer svojim ćemo primjerom pokazati ostatku svijeta kako se spremaju uvjeti za demokratsku državu. Konačno, da nismo demokratska država ne bi bilo ni para. A njih ima svuda oko nas: za referendum, za pomoć „humanitarnim akcijama“, (nedavno su jedni u Nikšiću otkriveni - Ma, ljudi moji, je li to moguće!?), za osveštenje i izgradnju novih hramova molitve, za dodjelu stanova uglednim časnicima (neće valjda oni plaćati kiriju?), za lijetove vojnih zrakoplova i da ne nabrajam više, jer ćemo se osvijestiti i uobraziti koliko smo bogati, a da to nismo ni znali. Za ove prolazne poteškoće koje su nas zapale krivi su, i za to će odgovarati: Kučan, Tuđman, Izetbegović, Genscher, Bush, Mock, Jeszenszky, ustaše, mudžahedini i da vam pomognem malo u snalaženju u ovim DANIMA iredentisti, separatisti, fundamentalisti, dezerteri i kukavice, snage zla, mračne sile i (još nije dokazano, ali se osnovano sumnja) Sergej Bubka, jer nas može kad hoće preskočiti, a iz Ukrajine je.

I tako kada smo u „svojoj avliji“, počistili krenimo ponovo (ne više mitinzima) u nova osvajanja (pardon: oslobađanja) i naučimo te necivilizirane sredine demokraciji, a bit će to usput prigoda i da sudimo gore pomenutim krivcima, pa ako se nade još koji znat ćemo što ćemo s njim, njegovim najbližima i njegovim imetkom.

Mi se ovdje navikavamo da nas nema, da nam se jezik proganja i da smo dobri samo kada šutimo ili međusobno svadamo; da smo dobri kada treba platiti porez, kada treba primiti nekoga na svoje radno mjesto. A ni kuće nam nisu loše. Osobito kada je život na ovako niskoj cijeni.

Zlatko Romić

Iz pera čovjeka koji je bio prisilno mobiliziran

KOME PRIPADAM?

• Sad mama plače, a ujak je uglavnom pijan

• Nemoj pucati u mog tatu, jer ga volim

Rano proljeće. Sunce proviruje iza pocijepanih oblaka željeći pomilovati tužnu i napaćenu žućkastu zemlju Baranje. Tjeskoba i neizvjesnost lebdi u zraku. Na licima se čita pitanje: hoće li? Je li istina da se priprema proboj Drave? Oružje rijetko tko i da provjerava. Ono je uvijek spremno. Riješih da malo prošetam selom. Ionako druga posla nemam, a ako zapucaju, čut ću. Dohvatim šmajser iznad glave (tako sam, naime, zvao poluautomatsku pušku) lijeno prebacim preko ramena, te pozdravih rezerviste koji su ležali napodu prekrivenom madracima, donetim iz obližnjih "oslobođenih" kuća.

- Bok dečki, odoh na kupicu vina do gospon Vinka.

Zaputih se niz ulicu sela. Uz put provjerih da mi nije metak u cijevi i da li je puška otkočena. Po baštama se već zelenio luk i drugo povrće, koje zima nije uništila. Bivši vlasnici, prošle godine, nisu uspjeli u žurbi da ga povade. Poneka doseljenica prekopava. Što će? Živjeti se mora. Neizvjesnost. Stanje ni rata ni mira. Hoće li stići ubrati ono što je zasadila? Ne zna. Priča se o proboju. Hrvati žele nazad na svoja ognjišta.

U toj konfuziji misli i slika jedva primjetih oči, tužne crne oči jednog petogodišnjaka, koji je sjedio na klupi pored trotoara pod napupalim jorgovanom.

- Zdravo momak. Što se ne igraš s ostalom djecom?

- Zdravo - otpozdravi on tiho i skromno i za čudo, bez dizanja tri prsta. Sjedoh pored njega na klupu, ne znam ni ja zašto. Učinio mi se mališa simpatičan. Mislim da me je najviše privukla tuga u njegovim očima. Inače, djeca koju sam sretao, nisu se razlikovala ni po čemu. Ona još ne mogu shvatiti ozbiljnost rata. Trčkaraju oko pijanih dobrovoljaca, koji pucaju i skupljaju čahure. To je njihova svakodnevnica, opora svakodnevnica Baranje.

Ponovih pitanje dječaku, zašto se ne igra ostalim djecom?

- Čekam tatu, kažu da će doći.

- Tata ti je na bentu u TO. Pa, koliko znam, oni tek za dva dana dobijaju smjenu.

- Moj tata nije u bentu! - suza prkosa se pojavi u oku dječaka - on je preko Drave! Drugovi me ne vole. Kažu da je moj tata ustaša... Kažu da će njihovi tate i braća ubiti mog, ako dođe. Još kažu da će i vojska pucati u njega. Jel da ti ne bi pucao u mog tatu.

Nešto me stegnu oko grla. Neka nevidljiva i daleka ruka, koja, kao da daje do znanja, da sam ovdje nepoželjan. Postidjeh se dječijeg molećivog pogleda. Pokušao sam izbjeći odgovor i u istom trenu postavih sebi pitanje: bi li pucao? Sasvim sigurno bih. Morao bi. Sljedeće pitanje mi presiječe grudi poput rafala. Tko je tvorac monstruoze politike, koja je primorala Hrvate da se bore protivu svoje braće Hrvate? Nismo li mi orude za očuvanje pozicija pojedinih lidera?

Umjesto odgovora postavih pitanje mališi:

- Kako to da si ti ovdje?

- Ne znam - sliježe ramenima i podiže sjetno oči - a zašto si ti ovdje?

- Ne znam - takode slegnuh ramenima - a gdje ti je mama? - upitah, valjda da bi izbjegao izravni odgovor.

- Vidiš, tata mi je Hrvat, a mama Srpkinja. Ne znam što se sve dogadalo, no, morao sam s majkom i ujakom bježati.

- Tko vas je tjerao?

- Nitko. Samo su rekli da će Hrvatskom teći krv i da se moramo spasiti. S mamom i ujakom smo dugo putovali. Sjećam se da je ujak govorio da će nas Beograd spasiti. Kad smo tamo krenuli, poslali su nas u ovu Baranju. Sad mama plače, a ujak je uglavnom pijan. Ne vjeruje nikom, osim svojoj puški i pištolju, kojeg zove "magnum". Znaš tamo kod kuće, dao je dobru junicu za njegov. Jeste da je lijep, al' ne daje mlijeko.

Gorko se nasmijah dječijoj filozofiji.

- Čika vojniče, kaži sad ti meni kome ja pripadam? Volim mamu i ujaka, al' volim i tatu, za koga kažu da je koljač, a ja znam da nije.

Hoćeš li svojim pajtašima, vojnicima, kazati da ne pucaju na mog tatu? Znam da će on doći vidjeti mene i mamu, a ne da puca na ujaka i njihove. Odi i reci im. Budi tako dobar - reče, i suze mu potekoše. Privih dječaka na grudi, stegnuh zube da ne zajecam, al' nisam uspio. Suze potekoše i meni.

Razgovor s Petrom Skenderovićem, tajnikom DSHV - a i odbornikom u Skupštini općine Subotica:

IZBORA ĆE BITI

- Pobjedom na prošlim izborima u Subotici oporba nije dobila i stvarnu vlast, jer su prava općine u odnosu na pokrajinu i republiku veoma sužena.
- Do izbora će kad - tad doći i to mora i vladajuća stranka znati!

Petar Skenderović rođen je 21. ožujka 1937. godine kao drugo dijete od četiri sina na jednom salašu u Tavankutu, gdje su mu roditelji kao mladi, siromašni ljudi radili tuđu zemlju. Otac mu je iznenada umro kada je imao 14 godina, ali je, ipak, po očevoj želji da mu djeca budu školovani ljudi i uz veliki trud svoje majke završio četiri razreda pučke škole, gimnaziju i 1955. Učiteljsku školu u Subotici. Do 1964. radio je kao učitelj, da bi potom otišao na studij u Zagreb. Nakon dvije godine diplomirao je fiziku i matematiku na Pedagoškoj akademiji. Od 1967. do proljeća 1973. radio je kao nastavnik u Subotici, kada po članu zakona o nepodobnosti (usvojen nakon četiri mjeseca) dobija otkaz zbog toga što je bio član Matice hrvatske. Od tada, pa do siječnja ove godine radio je kao trgovački putnik za teren Republike Hrvatske, ali je ponovo dobio otkaz.

Naša je vlast simbolična

Glas ravnice: *Tajnik ste u Stranci, što je vaša funkcija?*

Petar Skenderović: Vijeće DSHV me je na posljednjoj sjednici održanoj 19. rujna imenovalo za tajnika, ukazujući mi time osobitu čast i veliko povjerenje, iako to za mene znači još veću obavezu. Tajnik se ne bira, nego imenuje i prema Statutu ima određene obaveze. Tajnik je, prema članu 40 Statuta DSHV, osoba od posebnog povjerenja i u njegovoj je nadležnosti da vodi zapisnik o sjednicama Vijeća i Predsjedništva, da daje dogovorene informacije za javnost sa sjednice organa upravljanja, da se brine o sredstvima i vodi posebnu evidenciju o

pokretnoj i nepokretnoj imovini DSHV i da rukovodi stručnom službom.

Glas ravnice: *Pošto ste odbornik u Skupštini općine, recite nam kakve ona (SO) ima ovlasti u odnosu na pokrajinu i republiku?*

Petar Skenderović: Kao kandidat DSHV za općinske izbore, birači su mi u 18 - toj izbornoj jedinici "Novo selo III" ukazali povjerenje da zastupam njihove interese u SO Subotica. Poznato je da su VMDK i DSHV kao koalicije pobijedili i da imaju većinu u Skupštini, a Subotica je jedina općina u Vojvodini gdje je oporba pobijedila. Sigurno je da pobjedom na prošlim izborima ona nije dobila i stvarnu vlast, jer su prava općine u odnosu na pokrajinu i republiku veoma sužena, pa je djelotvornost općinske vlasti sukladna sa postojećim zakonom. Tako je naša vlast, zapravo više simbolična i ona na stanovit način odražava povjerenje građana ove sredine, a sigurno je da je velik dio građana očekivao veće promjene od posljednjih

izbora. Mi (oporba) ne želimo preko noći smjenjivati postojeći režimski aparat.

Glas ravnice: *Što mislite kakvu vi vlast imate ukoliko sredstva javnog priopćavanja i dalje prema nerežimskim strankama imaju uređivačku politiku kao i prije izbora?*

Petar Skenderović: Skupština općine, kao osnivač radija i ostalih informativnih službi, imenuje direktore i upravne odbore. Prema tome, ona bi trebala imati utjecaja na njihovu uređivačku koncepciju. Međutim, zaposleni u tim organizacijama na čelu sa urednicima i direktorima ne ponašaju se sukladno društvenim promjenama. Nadajmo se da će demokracija dospjeti i tamo i da će se i oni na to morati privići.

I Referendum - namješten!

Glas ravnice: *Približavaju se (nadajmo se) prijevremeni izbori. Da li će ovog puta DSHV izići još jači i pripremljeniji?*

Petar Skenderović: Na prošlim izborima smo sudjelovali samo u subotičkoj Podružnici na pokrajinskoj i općinskoj razini, a u Somboru samo na području MO Svetozar Miletić (Lemeš). Bilo je tako zbog pritisaka koji su vršeni na Hrvate u mnogim mjestima Vojvodine, te se ljudi u ostalim izbornim jedinicama nisu smjeli organizirati i predlagati svoje kandidate za mjesta odbornika i zastupnika. Što se narednih izbora tiče, mi ništa ne znamo. Sigurno ćemo biti pametniji kada list bude izašao. Sve ovisi o volji vladajuće stranke. Oni ističu da su za izbore i da su za to da predstojeći Referendum uspije. Kako on može uspjeti, ako, primjera radi, u izbornoj jedinici u kojoj sam bio

I N T E R V I E W

kandidat ima upisanih oko 6000 birača, a organizirano je samo jedno mjesto za Referendum?! Pod pretpostavkom da iziđe samo polovica potencijalnih glasača, teško je zamisliti da će taj broj ljudi u jednom kratkom vremenskom roku moći proći kroz jednu sobicu. A ova izborna jedinica je daleko od najveće. Dakle, očito je da, ukoliko vladajuća stranka donese zaključak da Referendum treba uspjeti - makar ne izišao nijedan glasač - on će uspjeti, ili obratno.

Glas ravnice: Znači li to da, a priori, sumnjate u regularnost Referenduma i (eventualnih) prijevremenih izbora? Ako je tako, zašto u tim uvjetima sudjelujete u svemu tome?

Petar Skenderović: Moramo razgraničiti pojmove referenduma i izbora. Mi se zalažemo da do prijevremenih izbora dođe. Vladajuća stranka je to uvjetovala Referendumom. Referendum će, pak biti takav kakvim ga SPS odluči objaviti.

Glas ravnice: Do prijevremenih izbora će jednom vjerojatno doći. Možete li kao organizacija svih Hrvata u Vojvodini učiniti nešto da sprečite progone naših ljudi u Srijemu i da ih politički više angažirate?

Petar Skenderović: Da. Do izbora će kad - tad doći i to mora znati SPS! Demokracija će zavladati i na ovim prostorima. Mi ćemo u svakom slučaju učiniti, bez obzira što će nam vladajuća stranka u tome praviti razne podvale i smicalice, da naši ljudi (članovi simpatizeri) Hrvati u cijeloj Vojvodini izidu na izbore. Na žalost, progona ne možemo zaustaviti, jer mi smo demokratska stranka. Koliko će naših birača do dana izbora biti tu - ne znamo. Za sada ih ima oko 18.000 koji su iz raznih razloga morali napustiti zavičaj, a to je 18.000 potencijalnih naših glasača.

Ostajemo ovdje...

Glas ravnice: Nedavno su se predsjednik Hrvatske dr. Franjo Tuđman i predsjednik (u svijetu još uvijek nepriznate) SRJ gospodin Dobrica Ćosić sporazumjeli oko humanitarnog preseljavanja

naroda. Ne daje li se takovim sporazumom legalizacija masovnim progonstvima i na ovim prostorima?

Petar Skenderović: O sporazumu dr. Tuđmana i Ćosića mislim da ne treba uznemiravati javnost, jer se on odnosi na one ljude druge nacionalnosti koji su bili u raznoraznim tijelima bivše SFRJ i sada su zatočeni van svojih matičnih država. To znači da ovaj sporazum ne podrazumijeva masovna iseljavanja, tj. "razmjenu naroda". I inače je stav DSHV - a, a vjerojatno i svih Hrvata u Vojvodini da ovdje ostanemo svoji na svome bez obzira na moguće pritiske. Još u predizbornoj kampanji sam rekao da, ukoliko nas netko i prisili da moramo napustiti svoje domove, na našim ćemo čizmama ponijeti i zemlju koja je toliko natopljena znojem naših predaka!

Glas ravnice: U dijelu građanstva govori se u posljednje vrijeme o osnivanju škola u kojima bi se učilo na Hrvatskom nastavnom jeziku. Što kanite u vezi sa tim?

Petar Skenderović: Mislim da će do toga doći onoga trenutka kada se naš zahtjev za kulturnom autonomijom ostvari. Nadam se da smo tom trenutku blizu.

Glas ravnice: Dio Bunjevaca, a napose BŠS ne želi priznati hrvatski književni jezik kao svoj ni onim Bunjevcima koji to žele.

Petar Skenderović: To je njihova stvar. Dugim odnarodnjavanjem Bunjevaca na ovim prostorima vladajući režim je išao najdalje. Uspjeli su razdvojiti naš puk i "stvoriti" novu naciju - Bunjevce. Svi mi odvajkada nismo nijekali da smo Bunjevci, ali smo i znali kome pripadamo. Nema većeg Bunjevca od mene; maternji mi jezik jeste ikavski dijalekt stari hrvatski jezik, ali mi je istodobno književni jezik - hrvatska ijekavica. Ista je stvar i sa Šokcima koji misle kao mi.

Glas ravnice: U zemlji vlada opće nezadovoljstvo i strah, prijete nam socijalni i etnički nemiri. Kako se u takovim uvjetima organizirati da do toga ne dođe i ostati miran na sve prisutnije optužbe, prijetnje i mržnju?

Petar Skenderović: Na žalost mi nemamo moć sprečiti događaje

koji nam u skoroj budućnosti slijede. Borimo se svim demokratskim metodama protiv toga zla i borit ćemo se još više da se ne proširuje. Ali, na žalost, izgleda da je nekima stalo upravo da i ovdje nastane kaos. Mi se nikada u toj borbi nećemo koristiti terorističkim i nasilničkim metodama, jer vjerujemo u razbor i da ćemo pobijediti demokratskim putovima.

Zločincima će se suditi

Glas ravnice: Na koji ste način vi kao stranka u mogućnosti zaštititi one mladiće koji su dobili pozive za mobilizaciju, a koji se ne žele odazvati?

Petar Skenderović: Na žalost, s pravne strane, za sada - nikako. Poznato je već da mi za one ljude koji su izbjegli mobilizaciji ne tražimo aboliciju i amnestiju, nego tražimo da se stvore takove zakonske pretpostavke koje će im omogućiti da se vrate svojim domovima. Oni nisu krivi što su čuvali svoju glavu oduprevši se samovolji režimsko - vojnih vlastodržaca koji su ih tjerali u ovaj suludi rat.

Glas ravnice: Do sada su mnogi mladići poginuli ostavivši tako svoje najbliže u nenadoknadivoj boli. Vi tvrdite da oni koji su pokušali izbjeci blizini smrti nisu krivi. Tko su onda krivci?

Petar Skenderović: Gledajte, u mnogim vojnim knjižicama poginulih mladića, piše da su bili dobrovoljci (na poledini poziva je isto to pisalo) ili su išli na "vojnu vežbu" jer "Srbija nije u ratu". To je laž. I za to netko treba odgovarati. Krivci, kojima treba suditi, i kojima će se suditi, se znaju. Prema tome, mi od njih ne želimo tražiti amnestiju, jer smo na pravednoj strani. Mislim da je to i svjetskoj javnosti jasno, a što se vidi i ovih dana kada Savjet bezbjednosti zadužuje gospodina Buthrosa Gallija da pokrene postupak oko formiranja međunarodnog suda za suđenje ratnim zločincima.

Interview vodio:
Zlatko Romić

Međunarodno saslušanje svjedoka o etničkom čišćenju na području Hrvatske, Bosne i Hercegovine, Kosova, Sandžaka i Vojvodine.

FRANKFURTSKI APEL

- U Srijemu (Vojvodina) hrvatska sela su već očišćena
- Beogradski režim sprovodi na svim okupiranim teritorijama plansko etničko čišćenje
- Društvo za ugrožene narode traži hitnu uspostavu Međunarodnog suda koji bi imao zadaću suditi pokretačima i izvršiteljima etničkog čišćenja

Društvo za ugrožene narode organiziralo je u Frankfurtu 20. i 21. rujna 1992. godine Međunarodno saslušanje svjedoka o etničkom čišćenju i ratnim zločinima na teritoriju Hrvatske, Bosne i Hercegovine, Kosova, Sandžaka i Vojvodine. Gremij su sačinjavali stručnjaci iz međunarodnog prava, ljudskih prava i psihoanalize. Bili su to uglednici poput dr. Alfred de Zayasa, prof. Roman Wieruszewskog, prof. Eibe Riedela, prof. Rudolf Grulich, dr. Milana Sterna, dr. Christine Kohl.

cije iznio je gospodin Ágošton Ándráš i mr. Ivan Poljaković, a svjedok je bio dr. Mladen Lončar, koji je proveo 40 dana u koncentracionom logoru u Begejcima (Vojvodina). Ovaj eminentni skup je na kraju dvodnevnog rada izdao i apel pod nazivom Frankfurtski apel. S obzirom da srpska sredstva informiranja o ovom nisu izvještavala, odlučili smo Frankfurtski apel prenijeti u cjelosti:

Nakon saslušavanja svjedoka 20. i 21. rujna 1992. godine o etničkom čišćenju na područjima biv-

skupina sa ratnog i kriznog područja bivše Jugoslavije Društvo za ugrožene narode utvrđuje, da režim i armija Srbije i Crne Gore očitó sprovodi planski program tzv "etničkog čišćenja" tj. protjerivanje nesrpskog stanovništva. Ratnom pobjedom Srbije time bi moglo biti pogodeno oko 6 milijuna ljudi. Ovaj program je već obavljen u zaposjednutim područjima od strane Srba, u Bosni i Hercegovini i Hrvatskoj. Time su pogodeni pripadnici hrvatske nacionalnosti kao i pripadnici manjina, Mađari, Ukrajinci, Rusini, Česi, Slovaci i Podunavski Nijemci.

U okupiranim dijelovima Hrvatske ovim su pogodeni pripadnici hrvatske i muslimanske nacionalnosti, Mađari, Ukrajinci, Rusini, kao i Česi, Slovaci Podunavski Nijemci i Romi. Do sada je protjerano ili pobjeglo 300 - 400 tisuća ljudi. Prema podacima Crvenog križa Hrvatske nestalih je 13.500 od toga 350 pacijenata i suradnika bolnice u Vukovaru. U Hrvatskoj su 500 gradova i sela razorili Savezna vojska i srpski četnici. U različitim mjestima građani Hrvatske različitih nacionalnosti bili su žrtve masakra.

U zaposjednutim dijelovima Bosne i Hercegovine od strane srpskih trupa većina muslimanskog stanovništva je, ili protjerano, ili okruženo u gradovima, ili se nalaze u zarobljeničkim i koncentracionim logorima. Broj

Završetak saslušavanja svjedoka

U dva dana saslušano je oko 40 svjedoka. Radilo se u tri bloka: Hrvatska, Bosna i Hercegovina i zatim Kosovo, Sandžak i Vojvodina. Prije saslušanja svjedoka iz Vojvodine, politički presjek situa-

še Jugoslavije donosimo

FRANKFURTSKI APEL

Nakon saslušanja svjedoka, kao i predstavnika nacionalnih

zarobljenika prema procjeni naše organizacije za ljudska prava iznosi više desetina tisuća ljudi. Srpska politika "etničkog čišćenja" u Bosni i Hercegovini pogada prije svega većinsko muslimansko stanovništvo i hrvatsko stanovništvo kao židovsku zajednicu Bosne i Hercegovine.

Društvo za ugrožene narode protestira protiv politike "etničkog čišćenja", protiv svih njenih metoda i posljedica kao i terora putem likvidiranja, masakra, silovanja, kao i protiv stvaranja logora koji u potpunosti podsjećaju na stanje u nekadašnjim nacional-socijalističkim logorima II. svjetskog rata.

Svjedoci i predstavnici nacionalnih grupacija i organizacija za ljudska prava sa Kosova, Sandžaka i Vojvodine jasan su ostavili dojam da srpska vlada i armija spremaju postupno provesti program "etničkog čišćenja" i na ova područja.

U Vojvodini je progon u hrvatskim mjestima Hrtkovci i NoviSlankamen već završen. U Srijemu (Vojvodina) čitav niz sela (preko 6.000 ljudi) doživio je istu sudbinu. Osim toga, preko 20.000 Madara je pobjeglo iz Vojvodine ispred nasilne mobilizacije. Situacija preko 20 manjih nacionalnih grupa u Vojvodini zahtijeva hitno ispitivanje od strane neovisne organizacije za ljudska prava i zahtijeva međunarodnu kontrolu.

Ulazak novih srpskokrnogorskih vojnih postrojbi nakon Londonske konferencije od 28.08. 1992. u Sandžak prouzrokovalo je bijegnekoliko tisuća Muslimana iz te regije. Prema podacima "Muslimanskog nacionalnog vijeća Sandžaka" preko 50 tisuća ljudi je emigriralo do lipnja 1992. Nakon spaljivanja 36 kuća u mjestu Pljevlja već je 10-11.000 tisuća Muslimana napustilo to mjesto.

Na Kosovu je srpska administracija uvela aparthejd sistem, čije

rigorozno primjenjivanje je prouzrokovalo emigraciona kretanja i bijeg od oko četvrt milijuna ljudi uglavnom prema zapadnoj Europi. Također, desetine tisuća albanskih "dezertera" su morali pobjeći. Stotine tisuća albanskih radnika i namještenika izgubili su posao. Ljudska prava se grubo krše i u ovoj regiji.

Srpska politika etničkog čišćenja ima ovdje, kao i u Sandžaku i u Vojvodini, dugu tradiciju. Od 1989. ona se smišljeno provodi na Kosovu.

kao i prava manjina, te prava srpske manjine, te će inzistirati u Hercegovini na licu mjesta na raspuštanju zarobljeničkih logora.

Društvo za ugrožene narode će tražiti od hrvatske vlade da pokrene, odnosno ubrza postupak protiv počinitelja zločina pripadnika hrvatskog državljanstva. Odgovarajuće inicijative u Srbiji organizacija za ljudska prava smatra trenutno besmislenim.

Društvo za ugrožene narode zahtijeva brzu uspostavu jednog

Izlaganje mr. Ivana Poljakovića

Predstavnici srpske manjine u Hrvatskoj žale se na diskriminaciju i ubojstva, hrvatskih građana srpske nacionalnosti. Ovakvi zločini potvrđeni su i od predstavnika Zagrebačkog sveučilišta. Dijelovi srpskog naroda napustili su Hrvatsku kao izbjeglice. U područjima Hercegovine koje kontroliraju hrvatskobosanske trupe postoje zarobljenički logori. Osim toga stanovnici srpske pripadnosti protjerani su iz različitih mjesta.

Predsjedavajući društva za ugrožene narode posjetit će u narednim tjednima vladu Republike Hrvatske pri čemu će zahtijevati pridržavanje ljudskih prava

međunarodnog suda koji bi osudilo pokretače i izvršitelje "etničkog čišćenja" u republikama bivše Jugoslavije. Ovo masovno proterivanje i uništavanje na europskom kontinentu najveće je od II. svjetskog rata.

Društvo za ugrožene narode će se obratiti međunarodnim institucijama i organizacijama sa obradenim materijalom sa ovog saslušavanja i zahtijevati će da se uključe u sprečavanje zločinačkih procesa na područjima bivše Jugoslavije u smislu da se zločini zaustave i u smislu sprečavanja novih eskalacija.

Odnos kibernetike prema ekonomici i tehnicima

Po preporuci gospodarske sekcije za mlade do 70 g. - objavljujemo kraći tekst iz osnova kibernetike, da bi se čitatelji zainteresirali za osnove onoga na čemu će se zasnivati novo doba koje neumitno dolazi. Materijal je pripremljen na osnovu leksikonske građe i izvacima iz knjige Dr. Zlatka Kekića, Kibernetika, ZGB, 1962. g. /Z

Kibernetika je znanost o funkcioniranju i ponašanju sustava sa samo-regulacijom (povratnom spregom). A sustav je cjelina koju čini skup dijelova čiji međusobni odnosi počivaju na zakonima prirodnim ili od čovjeka (društva) utvrđenim, odnosno kombinirano. U početku se - od 1948. g. pa dalje - kao mlada nauka orijentirala na biološke i automatizirane tehničke sustave, a kasnije od 1960. g. uspješno se primjenjuje i na rukovodilački (menadžerski) sustav.

proces je tek onda automatiziran kada su strojevi upravljani i kontrolirani drugim strojem.

Ako se želi automatizirati proizvodnja nekog artikla, onda je često potrebno mijenjati osnovnu tehnološku koncepciju proizvodnje tog artikla. Evo primjera: bilo bi posve nepraktično automatizirati izradu automobilskih sjedišta na principu tapetarskih radova. Automatizacija će pitanje vjerojatno riješiti tako što će izrađivati sjedišta od plastične spužvaste mase na montaž-

U okviru praktičnih tehničkih ostvarenja kibernetičkih dostignuća formiralo se u okviru kibernetike novo područje nazvano bionika.

Bionika se bavi proučavanjem sistema upravljanja i analizom rada osjetnih organa živih bića u svrhu iskorišćavanja fizioloških u rješavanju tehnoloških procesa... npr.: mogućnost korišćenja u tehničke svrhe orijentacione sposobnosti životinja koje žive u vodi, električne karakteristike živih tkiva ili fiziologiju i biokemije osjeta vremena... da pruži tehničarima elemente za konstruiranje analognih uređaja u tehnicima.

Brz tempo automatizacije u kapitalističkim zemljama prijeti problemom nezaposlenosti, ali se kapitalistički ekonomisti tješe da tempo automatizacije nije ipak tako brz i da se problem nezaposlenosti neće pojaviti u oštrijim formi nego što se i onako javlja u uvjetima klasičnog načina proizvodnje u kapitalizmu. Prema tome automatizacija sve više traži visokokvalificirane stručnjake i to montere, električare, programere i tome slično.

U sklopu takvih zahtjeva prije svega potrebno je organizirati prekvalifikaciju industrijske radne snage što je moguće vršiti na razne načine u raznim oblicima. Dalje, potrebno je formirati specijalističke kraće, srednje ili duže tečajeve, pa i škole za formiranje određenih specijalnosti koje traži automatizirana proizvodnja.

Kibernetika nije ostala u domeni laboratorijskog, istraživačkog rada, niti u okvirima čisto teoretskog razmatranja. Ona nije poslužila kao naučna baza za formiranje novih filozofskih shvaćanja, niti se zatvorila u praktičan tehnicizam. Kibernetika je ušla u najšire područje u kojem se reguliraju odnosi među ljudima, ušla je u ekonomiku društva i društvene odnose.

Priredio
A. Poljaković

Danas se već postavlja pitanje MOGU LI KOMPJUTORI MISLITI. Suvremeni filozof John Searle (Dž on Sirl) zaključuje da je svakako moguće da mašina razmišlja - u jednom značajnom smislu su naša tijela i naši mozgovi tačno takvi strojevi, ali - SAMO AKO JE STROJ TAKO SLOŽEN I MOĆAN KAO MOZAK. Striktno određen kompjutorski program to ne može.

Osvjetljavajući prirodu svijesti i inteligencije, vještačka inteligencija možda samo iznova dokazuje, koliko je svijest zaista jedinstvena i dragocjena. (prema Pregled br.256 Ambasada SAD, Beograd).

Automatiziranje proizvodnje zamjenjuje ljudske organe, zamjenjuje snagu, opažanje, pamćenje, odlučivanje, koje nadoknađuje mehaničkim, pneumatskim, hidrauličnim, magnetskim i elektronskim uređajima. Potrebno je razlikovati mehanizaciju radnog procesa od automatizacije. Mehanizacija predstavlja zamjenu fizičkog rada, pri čemu se fizički rad zamjenjuje strojem, ali se po potrebi i želji stroj ponovno može zamijeniti čovjekom. Automatizirani radni procesi ne mogu se zamijeniti ljudskim radom, jer je takav radni proces za čovjeka prebrz, jer je čovjek netočan, ili pak takav radni proces predstavlja opasnost za čovjeka koji bi ga obavljao. Radni

noj traci.

Uporaba elektronskih računskih strojeva omogućila je projektiranje i izradu vrhunskih tehničkih dostignuća. Bez njih se ne bi mogle izračunati putanje kretanja umjetnih satelita, interkontinentalnih raketa i svemirskih brodova. Proračuni što ih elektronski računarski stroj može izvršiti, u mnogo slučajeva uskraćuju ili ušteđuju eksperimentalna i prirodna istraživanja. Takav proces predstavlja ekonomiziranje s materijalnim sredstvima i s vremenom prilikom rješavanja tehničkih zadataka. No, kompjutor može riješiti šta sve domaćica može kuhati iz raspoloživih namirnica.

SMRT I EROTIKA

Milivoj Prčić: "Stari zid", Osvit, Subotica, 1992. godine

Naslov romana Milivoja Prčića "Stari zid" ne samo da je ključ pomoću kojega prođemo u složenu strukturu djela, nego zahvaljujući naslovu, 12 glava koliko roman ima, predstavljaju koherentnu romanesknu cjelinu; u protivnom bila bi to tek duža razvijena priča.

Zid u romanu simbolizira ogradu koja čuva tajnu između realnog i imaginarnog, i predstavlja nevidljivu sponu između kontinuiteta i diskontinuiteta, i uvijek kada ga predemo mi smo samo sa onu stranu zida, oslobođeni ali istovjetno i ograđeni novim kontinuitetom, zadati drugom tajnom. Za Prčića zid je kopča, spoj, kojom je premošćena smrt i erotika, vezivno tkivo koje tinja u bilu svakoga čovjeka.

Već u prvoj glavi romana date su bitne smislene odrednice sadržaja knjige.

Roman počinje kao i Camusov "Stranac" smrt i ukop majke. Kod Camusa sin Mercaud, kod Prčića kćerka Sonja Levin. Nekoliko žalobnika, koji se na ukopu, manje više dosađuju, zaokupljeni svojim svakodnevnim trivijalnostima. Ali ako su polazišta istovjetna, krajnji ishod, filozofska poruka i prosede gradnje djela bitno su različita. Kod Camusa to je apsurdni odnos čovjeka kroz smrt prema svijetu, dat neumitnom i surovom pobjedom ničeg nad prošlin nečim, a borba za osmišljavanje, ukoliko je uopće za Mercauda moguća i prihvatljiva, data je tek u ravni prava, odnosno sudjenja.

Za Prčića, smrt Livije Levin, kroz lik njene kćerke Sonje, predstavlja iskonski izazov, ali ne prema svijetu i pitanjima koja on postavlja, nego prema konkretnom čovjeku, u ovom slučaju muškarcu. Smrt, jeste kraj jednog osobnog života, ali nije prekid, niti poraz, nego pobjeda, prelaz preko zida, to je diskontinuitet koji je u kontinuitetu, ne življenja života, nego istrajavanja bića u traganju za korijenima smisla nastavlja. A da bi smisao dobio ovozemaljsku sadržajnu težinu, Prčić između smrti i erotike postavlja tijesnu vezu, koja je čovjeka izdvojila iz animalnog svijeta slijepih nagona i učinila ga ljudskim bićem, bićem strasti, patnje i politike.

Sonja tajnu smrti ne pokušava razriješiti, eshatološki opteretiti,

ona joj se kroz erotiku približava do stupnja punine pulziranja cjelog njenog bića i tijela. Pa čitamo: "I u trenucima najveće žalosti misli se na ono. Ljubav i smrt. To je taj krug. Voljeti nečiji okus i miris znači voljeti, a to je suprotno od ništavila". I ako je to konstatacija pisca, isčitavajući romansa znajemo da je to životni stav Sonje. Valja istaći, taj stav Sonju ne određuje kao pohotnu ženku gladnu seksa, nego njen stav determiniran je suprostavljanjem dviju najvećih tajni života. Tajnom smrti i tajnom koja je ovdje iskazana, ne imenom, nego zamjenicom, ono. A to ono, Sonji se prvi put dogodilo sa Kolarevim gluhonijemim sinom, upravo ovdje na groblju, prisjeća se ona na ukopu majke. Sa Kolarevim gluhonijemim sinom, koji nije kažnjen zbog oćevog zločina, nego je obilježen, zbog njegove bigamije, s obzirom da pod istim krovom živi sa ženom i mrtvom ljubavnicom prvom ženom. Tajnu koju je godinama skrivao i na koncu otkrio stari zid. Rušenje zida, otkriva tajnu, ali ne urušava život, već daje novo usmjerenje cijelom romanu. Sonja Levin, smisao života nalazi u postojanju tajni, jer se samo na taj način može odrediti, inače nedokučivi kontinuitet bića. Kad je rodila kćerku, daje joj ime po majci, Lidija, i jedino ona da je Lidijin otac Ico umbas. Na taj način Sonja između muža Murzilke, i čitave lepeze njenih ljubavnih avantura izdvaja ulogu ljubavnika, kao tajnu koja je kroz intimu spaja sa samom sobom, a što je dovoljno da pisac umjesto nje kaže: "Povući će se i biti samo majka." Čestica, samo", kao prilog, Sonju ne osuđuje, ne isključuje, ona je samo ograničava na njenu biološku funkciju a u cilju pobjede kontinuiteta u traganju za korijenom, stablom porijekla.

Dok Mercaud, nema snage, želje, niti volje, uočiti i napraviti razliku između smrti i smrti, Sonja u smrti nalazi prirodnu snagu i životne sokove za ljubav i osjećanje, i ona se kroz nju ne odnosi, i inače prema ravnodušnom svijetu, ukazujući da život ima smisla u svojoj konačnosti i da se smisao mora oživotvoriti, a neživot osmisliti.

Iz čitave galerije likova romana, ovdje izdvajamo lik Luke Medana, jednog od Sonjinih ljubavnih partnera, s obzirom da je on antipodan njenom životnom stavu. Medan je u romanu čovjek diskontinuiteta, bez urbanog zaleda i biološkog nasleda, žena mu je nerotkinja. U gradu se zatekao ni svojom krivicom niti zaslugom. Oluja političkih i ratnih gibanja kao kolonistu, bacila ga je u život bez obala. Ostala mu je lažna nada (tajna) da je on otac Sonjina djeteta. Strast za Sonjom vodi ga patnji i mucu, čovjek je koji ne

Edicija OSVIT

MILIVOJ PRČIĆ stari zid

roman

postavlja pitanja smisla, jer nije shvatio da je čovjek zadatka, pa i kada je ljubav u pitanju.

Zaključimo na kraju da je Milivoj Prčić dao i ostvario vrijedno i značajno umjetničko djelo, koje sjenči i odslikava ovo naše vrijeme, osobito u izlaganju sudbine grada koju on prati kroz sudbinu brojnih likova romana. Ime grada je fikcija, ali sa svim prepoznatljivim koordinatama, grad koji se usljed konfekcijalnih sudbina njegovih žitelja urušava u sama sebe, što je plastično iskazano u nemoći da nađe i vlastiti prirodni simbol, nego uzima lava, sa mačem u jednoj šapi, opredjeljujući se tako za cirkus za džunglu, za kraj.

Vojislav Sekelj

PREGLED POVIJESTI HRVATA BUNJEVACA

BUNJEVCI U PODUNAVLJU

Pa što to znamo bivstvovanju Bunjevaca u Podunavlju od vremena doseljenja negdje od 1610. godine do druge seobe 1687. godine?

Prilično malo. Do sada smo uporno tvrdili da su se doselili 1687. godine, pa je na period od 1610. do 1687. godine malo obraćana pažnja. Ovaj period očekuje da ga naši povjesničari ispituju.

Iz tog vremena znamo da je svećenik Ovan Matković 1612. godine zvao do je župnik Šimun Matković 1622. godine u Somboru prvi zapisao ime Bunjevci.

Znamo da je papa Inocent X naimenovao 1649. godine beogradskog vikara Marina Ibrišimovića za bačkog vikara, koji je već iste godine obišao svoju pastvu u Bajmoku krizmao 584 duše, 14. i 15. u Jankovcu 325 duša, 16. X. u Meljkutu 129 duša, 17 - 22. X u Santovu 350 duša, a potom 23. i 24. X. krizmao je u Somboru pa u Baču, Sonti, Bukinu gdje su se sakupili vjernici iz Monoštora, Koluta, Gare i Bačkog Brega itd.

Poznato je da su Bunjevci već 1657, 1660. i 1668. godine slali svoju djecu na školovanje u Segedin, gdje su Hrvati i Srbi u većini. Jure Ševarec u franjevačkoj crkvi podigao je 1715. godine veliki oltar. Grad je tek u docnijim vremenima dobio svoj sadašnji naziv: Szeged. Gdje su Bunjevci iz Szegedina? Ili su se odselili ili su pomadareni kao i oni u Čantaviru, Baji i Kaloči, gdje je biskup Patarčić dao batinati svakog onog Bunjevca tko bi progovorio svojim jezikom, a ne mađarski. Zato i jesu Kaločane zvali "Botmagyarok", batinom stvoreni Mađari.

Znamo i to da su fra Jermije Guganivić i Nikola Kopunović rođeni 1660. godine u Ludošu, a i sam Iványi István u svojoj povjesti grada Subotice veli da se pojavili 1688. godine, dok su Raci tj. Hrvati i Srbi već držali zakup od Turaka Kunbaju, Bajmok, Tavankut, Tompu i druge livade i pašnjake, te se kao i u pradomovini i tu bavili stočarstvom.

Isti Iványi navodi, da su Bunjevci dobrovoljno sudjelovali u ratnim pohodima Turaka prema sjeveru Mađarske, što je razumljivo kada se zna da su i u Dalmatinskoj zagori i u Lici isto morali služiti kao martolozi, a od te dužnosti age Podunavlju svakako ih nisu oslobodili.

Još su 1542. godine Turci podijelili Mađarsku na sandžake i nahije, a segedinski sandžak se satojao iz subotičke, bajske i titelske nahije u kojima su se nalazile turske posade. Subotica je čak imala i muslimansku džamiju od koje je kasnije sagrađena franjevačka crkva, a oko džamije je bilo utvrđenje. Život je tekao po turskim zakonima, nameti i porezi su bili bezbrojni i teški, a sva zemlja je bila u vlasništvu turske carevine. Po beskrajnim pustarama naši su se bavili stočarstvom, ribolovom i za sve što je bilo moguće, plaćali su "desetinu" "glavarinu", "kučarinu" Turcima. Poznato je da su se u tim vremenima naši koristili i varkom da ne bi plaćali "glavarinu" koja se plaćala za svaku mušku odraslu glavu i to tako, da su

muška djeca sve do ženidbe hodala u košuljama kao da su još uvijek dijeca. Vidjeli smo, Bunjevci su služili Turcima kao pomoćna vojska, morali su kolima prevoziti sve snabdjevanje za tursku vojsku. Čvrsto su Turci držali svoju vlast, još i kuće su samo takve mogli graditi kakve im Turci dozvole, tako ih obojiti kako im odrede, pa nije čudo što su se naši radije povlačili u pustare i živeli u zemunicama da bi se što bolje skrili ispred Turaka i njihovog zuluma.

A sud je bio samo na strani Turaka. Ako bi Turčin rekao sudu pred kadijom da je djevojka od njega primila jabuku, kao znak pristanka da se uda za njega, kadija bi dosudio djevojku Turčinu pa bila to istina ili ne. Zato su naši djevojke udavače skrivali po selima i pustarama do udaje gdje bi ih fratri i vjenčavali, pa se tek onda usudili da mladu donesu u grad. Iz toga vremena i jeste običaj da svatove prate mestalundžije, koji su, ako je trebalo, i oružjem branili mladu od Turaka, koji su ih otimali.

Mnogo podataka iz ovih vremena nemamo zbog zablude da je naša seoba uslijedila tek 1687. godine, ali želimo još ponešto reći o zbivanju na ovim postranstvima prije 1610. godine tj. iz vremena kad su ove krajeve nastanjivali potomci onih Dalmatinaca koji su došli za vreme povratka u Mađarsku Bele IV. Kad su snage austrijskog carskog dvora 1598. godine oslobodile Ostrogon (Esztergom), Pálfi Miklós, tadašnji zapovjednik grada pozvao je Slavene iz Bačke da nasele grad, tako da su neka naselja ostala skoro pusta (Gara, Kačmar, Leden, Ivanka, Šebešić, Tavankut). Međutim i Hrvati i Srbi su napustili Ostrogon zbog slabe zemlje i nevoljnih uvjeta pa su se vratili u stara mjesta. Otud su neka naša prezimena ostala po mjestu stanovanja na sjeveru Mađarske kao Peić Tukuljac, po Tukulji, Ostrogonac, po Ostrogonu, Budimac i Budimčević po Budimu gdje je kolonija Dalmatinaca postojala sve do XIX stoljeća, pa Pantelinac itd., a interesantno je da su se skoro do XIX stoljeća i u Subotici građani nazivali Dalmatincima, a seljaci Bunjevcima, a i misa na našem jeziku služila se na "dalmatinskom jeziku".

Iz vremena "katoličkih i šizmatičkih Raca" tj. iz vremena do 1610. godine moramo napomenuti i zbivanja oko cara Ivana Crnog ili cara Jovana Nenada, čija je prijestolnica bila u Subotici. Nakon bitke kod Mohača 1526. godine, gdje su Turci potukli ne samo mađarsku vojsku već i hrvatsku i mnoge srpske jedinice, oni koji su preživjeli, nagrnuli su u krajeve gdje još nisu zavladao Turci pa su i nadalje davali otpor Turcima. U okolini Subotice je otpor Turcima pružao CAR IVAN CRNI. On je u svojoj vojsci i Srba i Hrvata i Madara, što se najbolje vidi po tome što je vojvoda bio Radoslav Čelnik, a kaštelan grada Subota Vrlić, dakle obojica Srbi, dok mu je savjetnik bio Fabijan Literata i Ivan Dolić (tadašnji oblik prezimena Dulić), obojica Hrvati. Tu u Subotici je skupio oko 15.000 vojnika. No, on se nije morao boriti samo protiv Turaka, već i mađarskih velikaša Török Bálint, Csáki László pa i erdejskog vojvode Zapolje. Török Bálint je bio "vlasnik"

Subotice i htio ju je dobiti, a kazali smo da je Ivan Crni Suboticu proglasio za svoj grad, pa su se oni sukobili kod Subotice. Tu ga Ivan Crni razbije, a potom i Csáki László kod Csome. Nakon toga ga je napao vojvoda Zapolja, koji je 1527. godine s vojskom uputio vojskovođu Perényia protiv Ivana Crnog, jer se u borbi za prijestolje Ivan Crni nije htio opredijeliti za Zapolju, već za cara Ferdinanda, ali Ivan Crni potuče Perényija kod Selaša na Tisi. Novom vojskom, koju je Zapolja uputio protiv Ivana Crnog, zapovijedali su velikovaradinski biskup Cibák Imre i pomenuti Perényi, te kod Sedija pobijede Ivana Crnog, ali ga ne razbiju potpuno. No tada prijevarom Ivana Crnog domame blizu Sente i tu ga iz zasjede ubiju.

DRUGA SEOBA BUNJEVACA

Da ponovimo: Bunjevci su iz svoje domovine u Bosni i Hercegovini preko Dinare naseljavali Dalmatinsku zagoru, u pozrmanju su poprimili svoje posebno ime Bunjevci. Iz Dalmatinske zagore su se naselili u Hrvatsko primorje i u Liku, otkud je grupica Bunjevaca, oko 10.000 duša, oko 1610. godine pošla u Podunavlje gdje su se naselili između Sombora i Subotice, u Bajski trokut i uzduž Dunava do Budimpešte, a tu su im najsjevernija naselja Hanzebeg i Erča. Mislimo da je dovoljno jasno ukazano na hrvatsko porijeklo Bunjevaca.

Druga seoba Bunjevaca uslijedila je 1687. godine. Prilikom druge seobe došlo je u podunavlje oko 5.000 duša. Uglavnom su naselili područja između Sombora - Subotice - Baje i Segedina. Oni su se u Podunavlje doselili iz istočne Bosne, iz Dubočana, Velike, Majevice, Modriče, Sevčine i Čuzmadagnja, a doveli su ih franjevci iz Bosansko - srebrničke biskupije, kako je to zapisano u spisima biskupa Nikole iz Plumbe, odnosno iz OLOVA. Dakle, odmah upada u oči da ovi naseljenici nisu sa one teritorije Bosne i Hercegovine odakle su Bunjevci porijeklom, i to da su ih doveli koji su im bili pastva u istočnoj Bosni, o čemu ćemo poslije iznijeti još neke podatke.

Prema tome, nesumnjivo je da oni nisu imali naše posebno ime Bunjevci, ali je još manje sporno da su i oni Hrvati kao i prvi doseljenici Bunjevci. Po podacima njemačkog zamljopisnog leksikona iz 1786. godine Geographics - Historisches und Produkten Lexikon von Ungran vom Johan Mathias Krobinskyu, Pressburg 1786. u Maria Theresiopolisu, dakle u Subotici, katolički Raci se dijele na: Dalmatince, Hrvate, Bunjevce, Šokce, Bosance, Kalotnjake i Ciprovane (Dubrovčani iz Ugarske gdje su imali trgovinsku koloniju, a povukli su se ispred turske najezde na Suboticu). Još kad znamo i to, da su i u XX. stoljeću građani Subotice sebe nazivali Dalmatincima, a seljaci Bunjevcima, to je jasno da su se Dalmatinci i Bosnavi u Subotici pobunjevčili.

Prije nego što ćemo opširnije govoriti o ovoj drugoj seobi Bunjevaca, treba znati i to, da seoba Bunjevaca iz Like nije okončana našom seobom 1610. godine, već su se

Napisao: Matija Poljaković

F E J T O N

Bunjevci iz Like selili što u grupama što pojedinačno i kasnije. Naseljavali su se sve do Petrovaradina, pa čak i u Bosnu, pogotovu u derventski kotar, a od 1730. godine lički Bunjevci su naseljavali novski kotar, Golubince, Novi Slankamen, u Baranji:

Trapinku, Trnavu, Levinovce, Rodin, Potok, Brezovačke krčeve, a potom u XVIII. stoljeću i Vinkovce, Čačince, Pauline pa zatim po Slavoniji i Srijemu.

O našoj drugoj seobi su postojale čak verzije da su u godinama 1687. i 1688. bile tri seobe: jednu je predvodio fra Anđelko Šarčević sa osamnaest otaca franjevaca, drugu Dujam Marković i Juraj Vidaković, a treću je predvodilo šest otaca franjevaca, i to sve sa teritorija Bosne, Hrvatske i Dalmacije.

Međutim, kako ćemo kasnije vidjeti, radi se o jednoj seobi, o istoj seobi. To nije ponovo doseljavanje Bunjevaca, već seoba katoličkog življa iz istočne Bosne.

Kad je austrijski carska vojska pod zapovjedništvom bavarskog kneza izbornika Maksimilijana Emanuela 1687. godine zauzela Segedin, Turci su se povukli iz Bačke, a prema zapisima u franjevačkom manastiru u Gyöngyösu u to je vrijeme u Bačkoj bilo oko 150 bunjevačkih porodica. Ovaj podatak o broju Bunjevaca je svakako netočan, jer sjetimo se samo podataka beogradskog biskupa Marina Ibrišimovića, koji je 1649. godine u Bajmoku krizmao 580 duša, u Jankovcu 325 i Meljkutu 129, ato su mjesta gdje su naseljeni Bunjevci.

Dana 9. lipnja 1687. godine neki od ovih Bunjevaca stupe pred kneza izbornika i zamole

ga da dozvoli preseljavanje mnogih katoličkih porodica iz Bosne gdje im je život pod Turcima skoro onemogućen. Zatim mole da se tim izbjeglicama ustupe tri grada koje bi oni izgradili, a tvrđave turske popravili.

Uskoro potom stupe pred kneza izbornika, koji je svoj štab smjestio u Sizaru blizu Segedina, i izaslanici tih Bosanaca Dujam Marković i Juraj Vidaković. Oni ponove istu molbu koju su prethodno već podnijeli knezu izborniku subotički Bunjevci, tj. da dozvoli preseljavanje 5.000 katolika iz Bosne, da im ustupe tri grada, gdje bi oni sebi izgradili kuće i popravili utvrđenja, kao i zemljište da bi obradivanjem obezbijediti prehranu, a oni bi se obavezali da bi se pod zapovjedništvom austrijskih generala borili protiv carskih neprijatelja.

Ratno vijeće u Beču je 1. kolovoza 1687. godine prihvatilo molbu Dujma Markovića i Juraja Vidakovića, te je naložilo knezu izborniku Maksimilijanu Emanuelu, odnosno njegovom generalu Ceraffiju, da ove prebjeglice iz Bosne smjesti u Subotici, Segedinu, Baji.

Kao što vidimo, ovo su dvije identične molbe knezu izborniku, jednu su mu podnijeli usmeno subotički Bunjevci, jer pismenih tragova uopće nema, a drugu su pismeno podnijeli vojne vode ovih bosanskih prebjeglica Dujam Marković i Juraj Vidaković. O nekoj molbi fra Anđelka Šarčevića nema ni traga, a kako vidimo bez dozvole bečkog dvora on uopće ne bi mogao dovesti nikakve izbjeglice sa turskog teritorija. Nesporazum je među povjesničarima, mislim, u tome što se izgubilo iz vida da su ove

prebjeglice morale biti vojno organizirane da bi se osigurale protiv Turaka prilikom napuštanja Bosne, što im turci svakako ne bi dozvolili. Fra Anđelko Šarčević i osamnaest franjevaca su povelili svoje župljane i organizirali njihov prebjeg iz Bosne. Franjevci su u Bosni održali dobre odnose sa turskim vlastima, pa je razumljivo da fra Anđelko Šarčević nije mogao podnijeti molbu bečkom dvoru za dozvolu ovog prebjega, jer bi to vjerojatno Turci doznali, a to bi imalo neželjenih posljedica za franjevce u još neoslobodenoj Bosni, pa su zato u ime ovih katolika iz Bosne molbu podnijeli Dujam Marković i Juraj Vidaković.

Važni podaci u zapisima biskupa Nikole Plumbe, tj. Nikole iz Plumbe: (franjevci su najčešće označavali svoje ime s oznakom iz kojeg su mjesta, a Plumba je današnje OLOVO): otac Andrija Dubočac, franjevac iz dubočanske župe je prilikom te seobe doveo u Bačku 2700 duša, otac Mihovil Velika iz Velike 2300, otac Ivan Sočanin iz Majevca 1500, otac Ilija Dubovac i Šimum Rončanin iz Modriča 650, otac Zgodanin iz Sevčine 4500, otac Đurađ Turbić iz Čuzmadaganja 5300 duša. Kao što vidimo, prema ovom zapisu prilikom ovog preseljenja je pošlo iz Bosne 16.950 duša, što je naravno preuveličano pa se više mora vjerovati podacima koje su Dujam Marković i Juraj Vidaković naveli u svojoj molbi bečkom dvoru, tj. da će iz Bosne prevesti u Bačku 5.000 duša.

Nastavak u idućem broju

P I S M A Č I T A T E L J A

Moja pisma

Cinjeno uredništvo, prija niki dan sam čuo pismu "Ne dirajte mi ravnicu" na Hrvatskom radiju i potsitio sam se naše lipe osnivačke skupštine Mladeži DSHV. Ta mi se pisma već onda zdravo dopalo i volio bi, ako bi tili objaviti riči te pisme. Ova pisma me posebno dirnila jer sam se sitio mog brata i još niki prijatelja koji nisu tili pucat na svoju braću pa su zato pobigli priko granice. Nadam se da će se jednog dana svi oni moć vratiti na svoje salaše. Fala vam unaprid za misto u našim novinama.

Marko

NE DIRAJTE MI RAVNICU

Večeras me, dobri ljudi
nemoj ništa pitati
Neka suze same teku
pa će manje boljeti.

Ne dirajte mi večeras
uspomenu u meni
Ne dirajte mi ravnicu,
jer ja ću se vratiti.

Još u sebi čujem majku
kako tužno govori:
Kad se jednom vratiš sine
ja ću te čekati.

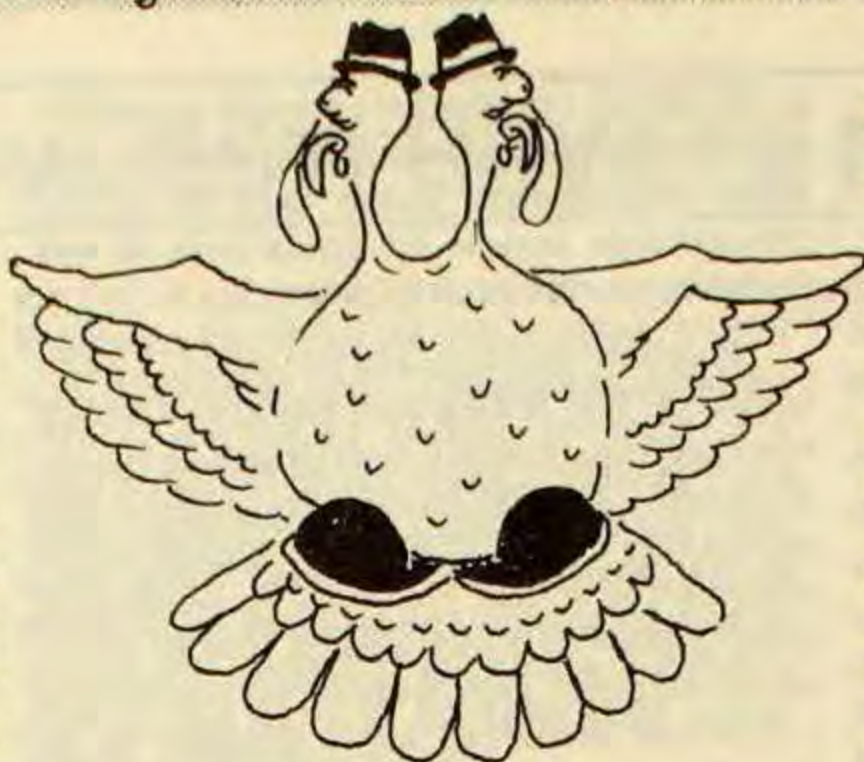
Ne dirajte mi večeras
uspomenu u meni
Ne dirajte mi ravnicu,
jer ja ću se vratiti.

Mene zovu moja polja
mene zovu tambure
Prije nego sklopim oči
da još jednom vidim sve

Ne dirajte mi večeras
uspomenu u meni
Ne dirajte mi ravnicu,
jer ja ću se vratiti.

Bunjevačko bockalo

Ulazimo u 21. vik. Vik kompjutora i ćirilice. Da je to tako uvirit ćete se i sami. Triba se samo malo okrenit. Digod pođete, digod pogledate, furtom jel kompjutor, jel ćirilica, jel jedno i drugo đuture. Danas, sutra, bez ćirilice teško će se moć i zaposlit. Kako i ne bi kad je ćirilica osnova svega. I šesti dan stvori Bog ćirilicu i onda

Samo mi nije jasno kako je svit mogo metnit Srbiju pod embargo i kako se on misli dalje razvijat, i kako misli ući u 21. vik, ako se iz Srbije ne mogla izvoziti ćirilica. Čujem od kako se Srbija okrenila svojim potencijalima, svojoj ćirilčnoj pameti, proizvela je i nove fajte kokošaka koje više ne kokodaču, već ćiriliču, a bome

Nasušne potrebe

ĆIRILIČNA PAMET

* Ćirilicom u svit * Engleski na ćirilici * Fajta koja ćiriliče

odane, jel je vidio da je svima oma osvanilo i ljudima i životinjama. Doduše nama Bunjevcima je tek sad osvanilo od kako je Milošević došo, al svedno nikad nije kasno. Tako jednoj profestorici još ni danas nije jasno da je osnova matematike u stvari ćirilica. Zamislite, ona kazala dicit da matematika ne poznaje ćirilicu. No, zato ćirilicu dobro pozna gospodin Božinović, načelnik (o)kruga, i oma je poslo dva inšpektora i naredio im da budu zdravo strogi, jel kako je profestorica mogla tako štogod kazt. To je ko kad bi Englez kazo, da ne pozna ćirilicu. Ta idite molim vas. Danas digod se krenete, engleski je na ćirilici. Eno pogledajte one velike plakate di piše: **МАКБЕТ**, original engleski na ćirilici. Sigurno je i Šekspir koristio ćirilicu, samo su huncuti Englezi

to priveli na latinicu. A i na televiziji je engleski na ćirilici. Već jedared kad je došlo sve na svoje misto. Samo ta profestorica matematike je tvrdoglava, ne znam ni kako je završila fakultet kad ne svaća ni tako proste stvari, da je ćirilica alfa i omega. Brez matematike mož u svit, al brez ćirilice ne i tačka. Ko ne zna ćirilicu taj ne zna ni matematiku, a ko ne zna matematiku taj ne mož radit ni u škuli, eventualno ko spremačica, tu ne mora znat puno, samo se potpisat ćirilicom, a ako ni to ne zna, mož i križ metnit. A brez ćirilice ne možete ni kompjutor hasnirat. Kako ćete onda u 21. vik. Eto vidio sam velike kutije u kojima su zapakovani kompjutori, sve je na ćirilici, pa ako ne razumite, ne možete ga ni kupit, nećete valjda kupit mačku u džaku.

ako bude zima jaka, ćirilikat ćemo i mi. I uopće kako ta Evropa misli biti jedinstvena ako svi ne nauče ćirilicu. Vojvodina je tek sad, počela prosperirat od kako se u nju uvela obavezna ćirilica. Taj nagli razvitak Vojvodine ima i svoji rđavi strana. Ona čeljad koja se nije mogla uklopit, očla je u svit, umisto da je naučila ćirilicu, pa bi svit došo kod nji. Problem je samo kad jednog dana Evropa dođe u Vojvodinu, kako će se prilagodit. Kako oni misle kod nas čitat engleski i radit na kompjutorima i računat, kad ne znadu ćirilicu. A ni obične novine neće moć pročitat. Biće skroz nepismeni. Dok ne nauče ćirilikat. A onda, više im i neće bit važna pismenost, važna će im biti kora kruva, mir i vruća soba.

bać Ento

- Na Otvorenom univerzitetu organizira se kurs engleskog jezika -na ćirilici
- Computer Service minja latinične tastature za ćirilične - Besplatno!
- Novo! Novo! Za vaš dom! Kanarinac koji ĆIRILIČE!

Etnokulinarstvo

ZABORAVLJENI KOLAČ LISTIĆI

Zamislite da živite prije 50 i više godina i da, na primer, idete u svatove. Nema sumnje, vi bi ste uzeli jednu zdilu, tucnili u nju npr. tri jajeta, (i žumanjce i biljance) i dodali bi soli po svom ukusu. Zatim bi ste dodavali polagano brašno i sve to izmišali i zakuvali dok ne postignete gustoću tista ko zarizance, uzeli oklagiju i razvili jednu jupiku malo deblju nego za tanke rizance. Mamuzom bi ste dobijenu jupiku isikli na komade, npr. 12x12 cm i potom ih još po sridini prosikli nanikoliko misti, odprilike 1 cm do ivice. Zatim bi ovako pripremljeni komadić na odgovarajući način upleli odnosno,formirali listić.

Dobijeni listić brzo bi ste metnili u vrilu mast i pripekli jednu stranu dok ne porumeni malo, zatim drugu i listić je gotov. Na kraju bi ste ga još posuli pra šećerom i dobili bi ste prvoklasnu poslasticu koju će te nositi sa sobom u svatove.

Danas se u svatove nosi torta (i debo buđelar), a kadgod su se listići, osim u svatovima, služili u svim svečanim prilikama: na velike svece, nosili su se u babine porodiljama, na poklade...

MALE ŠALE

- Ja živim vrlo sretno s mojim mužem! On ne puši, ne karta se, anaveče je uvijek kod kuće.
- A da li pije?
- Zapravo vrlo rijetko samo ako je dobro jeo!

- Moj muž imade samo jednu pogrešku, naime da ne zna igratikarte.
- Pa to je zbilja malenkost. Mani se dapače čini da je to velikaodlika!
- Eh, ali on se ipak neprestano karta!

- Vi ste dakle glasoviti pjevač X.Y.? Ja sam si Vas drukčijezamišljao.
- Tako? Valjda kao sasvim malog i ružnog čovječca?
- Ah ne! Baš obratno!

- Zar vaš sin još uvije studira?
- Da. On će naime biti liječnik, pa ostaje radije nešto dulje nasveučilištu. Pacijenti imaju uvijek više povjerenja u starijeliječnike!

- Ona:Gledaj, dragi, za tvoj imendan kupila sam si krasnu večernjuhaljinu.
- Kako ti se sviđa?
- Muž:Prekrasno! Ali za svoj imendan dobit ćeš kutiju finihcigara!

NOVOI

NOVOI

NOVOI

NOVOI

NOVOI

NOVOI

BILTEN

HRVATSKOG POSLOVNOG CENTRA

Ako vas interesiraju proizvodi ili cijene proizvoda na mađarskom tržištu obratite se Hrvatskom poslovnom centru u Budimpešti, Nagymező ut 49. Hrvatski poslovni centar (HPC) rado će vam pružiti sve informacije iz oblasti vanjske trgovine, marketinga i turizma. Sa HPC - om možete provesti i ugodan boravak na hrvatskom moru za vrijeme božićnih i novogodišnjih blagdana. HPC nudi još mnogo toga, a o svemu možete čitati u biltenu Hrvatskog poslovnog centra. Ako ste zainteresirani za ovu vrstu informacija pišite HPC - u ili nazovite 9936 - 1 - 269 - 1301. Gospodin Antun Vidić, direktor HPC - a, i njegove suradnice čekaju na vas.

NOVOI

NOVOI

NOVOI

NOVOI

NOVOI

NOVOI

ČETVRTKOM U SEDAM

Obavještavamo članove subotičke podružnice DSHV - a kao i simpatizere da se susreti nastavljaju četvrtkom, ali od ovog tjedna u 7 sati navečer u prostorijama "Bunjevačkog kola." Dođite da se vidimo i porazgovaramo.

Subotička podružnica DSHV.

POSJETITE ROBNE KUĆE

standard kontrolekciju

trgovinsko poduzeće, Zagreb

I UVJERITE SE U KVALITET
ODJEVNIH PREDMETA

OGLAS

Katehetska komisija Subotičke biskupije poziva katolike koji su spremni predavati vjeronauk u školama da se jave na tel. 024/21-769

(tajništvo biskupije).

SLUŠAJTE NAS SUBOTOM

Hrvatski radio emitira svake subote od 21,05 do 21,30 emisiju Hrvatima u Srijemu, Banatu i Bačkoj. Slušajte našu radio emisiju na srednjem valu 594 ili 1125 KHz.

GLAS RAVNICE - Glasilo Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini - Ravnatelj: Vojislav Sekelj; Glavni i odgovorni urednik: mr Ivan Poljaković; Izdaje: DSHV, 24000 Subotica, Trg cara Jovana Nenada 15/III; tel./fax.: (024) 51-348; Žiro račun: 66600-678-9027 SDK Subotica. List je registriran kod Pokrajinskog sekretarijata za informacije pod br. 651-85/90. "Glas ravnice" izlazi 15. u mjesecu. Godišnja pretplata je protuvrijednost 10DM, za inozemstvo 20DM. Cjenik reklamnog prostora: cijela strana 50.000 din.; pojedinični mali oglasi 1000 din. do 25 riječi svaka dalja riječ 100 din. Slog: "Pline", Subotica. Tisak: "Globus", Subotica.